

**Установа адукацыі “Гродзенскі дзяржаўны
універсітэт імя Янкі Купалы”
Лідскі каледж**

С. В. Суднік

СТЭНАГРАФІЯ

Навучальны дапаможнік

*Рэкамендаваны Навукова-методычнай радай
Лідскага каледжа для навучэнцаў каледжа*

Установа інфармацыі “Выдавецкі дом ТБМ”
г. Ліда

Навуковы рэдактар
доктар філалагічных навук, прафесар Сцяцко П.У.

Рэцэнзенты:

1. Кандыдат філалагічных навук Баршчэўскі Л.П.
2. Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь Мельнік М.І.
3. Тэхнічны рэдактар газеты “Перамога” Сціслевіч Н.А.

Суднік С.В.

Стэнаграфія. Навучальны дапаможнік –Ліда: Выдавецкі дом ТБМ, 2009. – 224 с.

Першы ў гісторыі навучальны дапаможнік па стэнаграфіі на беларускай мове. У кнізе презентуецца беларуская сістэма стэнаграфіі, распрацаваная аўтарам на аснове сістэмы Сакалова, якая ляжыць у аснове многіх славянскіх сістэмай.

У дапаможніку ўлічаны досведы трохгадовага выкладання аўтарам беларускай сістэмы стэнаграфіі ў Лідскім каледжы, сямігадовага выкладання рускай сістэмы ў іншых навучальных установах, а таксама правядзення аглядных заняткаў па польскай сістэме.

Уступ

Гэты навучальны дапаможнік стаўся вынікам нарады на кафедры беларускага і тэарэтычнага мовазнаўства Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта імя Янкі Купалы, якая адбылася пад старшынствам доктара філалагічных навук, прафесара Паўла Сцяцко ў пачатку 2004 года.

На нарадзе канстатавана, што без беларускай сістэмы стэнаграфіі беларуская лінгвістычная сістэма няпоўная, і разгледжана пытанне пра яе неабходнасць і актуальнасць. Было вырашана новую сістэму стэнаграфіі не ствараць, а прыстасаваць да беларускай мовы добра распрацаўваную і эфектыўную сістэму М.М. Сакалова, якая ляжала ў аснове адзінай сістэмы стэнаграфіі СССР і ляжыць у аснове рускамоўнай сістэмы стэнаграфіі Беларусі.

У ходзе працы над беларускай сістэмай стэнаграфіі былі прааналізаваны Адзінай сістэмы стэнаграфіі СССР, адна з сістэм стэнаграфіі Расіі, сістэма стэнаграфіі Польшчы. Быў зроблены запыт у Акадэмію науку Украіны і атрыманы адказ, што ўкраінскай сістэмы стэнаграфії не існуе.

Падчас працы рэалізоўваліся два асноўныя прынцыпы:

- 1) як мага больш ашчадна падысці да сістэмы Сакалова;
- 2) як мага больш поўна ўлічыць асаблівасці беларускай лінгвістычнай сістэмы.

Распрацаўваная сістэма - вынік кампрамісу паміж гэтымі двумя прынцыпамі.

Выпрацаўваная сістэма на працягу трох гадоў праходзіла апрабацыю ў Лідскім каледжы, у выніку апрабацыі была праведзена даводка сістэмы і пацверджана яе

лагічнасць і завершанаасць.

Беларуская сістэма стэнаграфіі дазваляе дасягаць тых жа паказчыкаў хуткасці і чытабельнасці, як і руская. У кожным канкрэтным выпадку гэтыя паказчыкі залежаць выключна ад досведу і навыкаў канкрэтнага стэнаграфіста.

Што такое стэнаграфія?

Стэнаграфія – гэта хуткапіс асаблівымі знакамі, такімі кароткімі, што імі можна запісаць жывую мову. У кнігу рэкордаў Гінэса ўнесены паказычык максімальна дасягнутай хуткасці стэнаграфіі – 173 словаў ў хвіліну.

Тэрмін паходзіць ад грэчаскіх словаў *stenos* – вузкі і *grapho* – пішу.

Яшчэ ў старажытным Егіпце было заўважана: час, які ідзе на стварэнне іерогліфа, значна большы, чым той, што ідзе на вымаўленне слова. Таму яшчэ ў Егіпце пачалі выкарыстоўваць спрошчаныя іерогліфы, каб наблізіць тэмп пісьма да хуткасці маўлення.

Далейшае развіццё хуткапісу адбываецца ў Грэцыі і Рыме. Аўтарам старажытнага рымскага хуткаснага пісьма лічыцца Тырон.

Лацінскі хуткапіс называўся “тыронавымі нотамі” (*nota* – па латыні – знак).

Сам тэрмін “Стэнаграфія” ўведзены ў Англіі ў 1602 г. Дж. Уілісам. Да XVII ст. існавала да 3000 розных знакаў. Затым пайшлі працэсы скарачэння іх колькасці.

У кірыйліцкім пісьме элементы хуткапісу ўжываліся ледзь не ад моманту яго ўзнікнення.

Адна з першых кнігаў па рускай стэнаграфіі выйшла ў 1820 г. у Пецярбургу. Называлася яна “Графодрамия или Искусство скорописи”, аўтар М.А. Корф.

У 1858 г. выйшла кніга М.І. Іваніна “О стенографии и применении её к русскому языку”. У 1860 г. сістэма Іваніна была апрабавана на практицы.

М.М. Сакалоў на аснове тэарэтычнага і практичнага парайонаўня сямі лепшых сістэм стэнаграфіі ўдасканаліў

рускую сістэму. Яго метад заснаваны на вывучэнні біяхімічных заканамернасцяў пісьма з улікам частотнасці літар і марфемаў ў звычайнym пісьме.

Дарасійскіх рэвалюцыі 1917 года веданне стэнаграфіі прыраўноўвалася да ведання замежнай мовы.

У 1933 годзе савецкім урадам было прынята рашэнне аб дзяржаўнай адзінай сістэме стэнаграфіі. Яе вучылі ў школах і ВНУ. У пасляваенныя гады савецкая адзінай сістэма стэнаграфіі была распаўсюджана на большасць краінаў сацыялістычнага лагера. У 1976 годзе сістэма Сакалова была прынята ў Польшчу.

Пасля вайны 1939-1945 гг. стэнаграфію, як правіла, выкладалі на курсах, у прыватнасці пры дамах афіцэраў, а таксама на завочных курсах.

У СССР адзіная сістэма існавала да 1991 г.

Пасля распаду СССР у новых самастойных краінах стэнаграфія пайшла сваімі шляхамі.

Заканадаўцамі моды ў Беларусі сталі спецыялісты блізкія да БДУ і ў першую чаргу Ніна Іванаўна Круглова. У аснове беларускай рускамоўнай сістэмы стэнаграфіі ляжыць усё тая ж сістэма Сакалова.

У канцы XX – пачатку XXI стагоддзя для запісу беларускамоўных тэкстаў прымянялася руская сістэма стэнаграфіі.

Уласна беларуская сістэма стэнаграфіі на аснове сістэмы Сакалова выкладаецца ў Беларусі з 2004 года.

Тэма 1. Алфавіт

**Раздел 1.1. Аднамерныя і двухмерныя знакі.
Падлінейныя знакі. Малыя знакі.**

Тэрміны.

Для арганізацыі стэнаграфічнага пісьма трэба засвоіць некаторыя характэрныя нормы і тэрміны.

Стэнаграфічнае пісьмо ажыццяўляеца паміж дзвюх рэальных або ўмоўных ліній.

Ніжняя лінія называецца **асноўнай**.

Верхняя лінія называецца **кантрольнай**.

Адлегласць паміж лініямі – **адна мера**.

На пачатковым этапе навучання прымаюцца да ўвагі **дадатковыя лініі**:

- лінія, паднятая на адну меру вышэй за контрольную, называецца **верхній дадатковай лініяй**;

- лінія, апушчаная на адну меру ніжэй за асноўную, называецца **ніжній дадатковай лініяй**.

Стэнаграфічнае пісьмо ажыццяўляеца **стэнаграфічнымі знакамі**. Стэнаграфічны знак можа абазначаць гук (літару), склад, збег зычных гукаў, слова, некалькі словаў, устойлівы выраз.

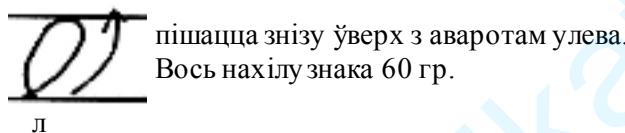
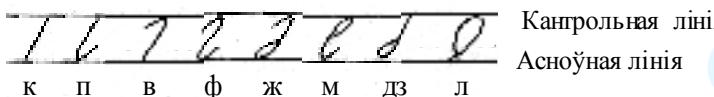
Стэнаграфічныя знакі пішуцца з правым нахілам. Выкарыстоўваецца нахіл 60 гр., 45 гр., 30 гр. Апорны нахіл 60 гр.

Стэнаграфічныя знакі могуць мець велічыню 1/3 меры, 1/2 меры, 1 меру, 1,5 меры, 2 меры, 3 меры.

Аднамерныя знакі.

Знакі, якія змяшчаюцца па велічыні паміж асноўнай і контрольнай лініяй (маюць велічыню ў адну меры), называюцца аднамернымі.

Апорны спосаб напісання аднамерных знакаў, якія абазначаюць зычныя гукі – зверху ўніз. Нахіл - 60 гр.

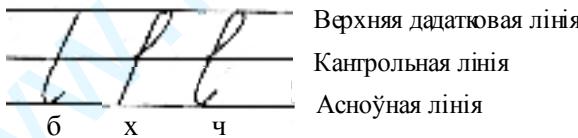

Для засваення тэхнікі напісання трэба кожны знак напісаць некалькі разоў. Асаблівая ўвага на нахіл і памер.

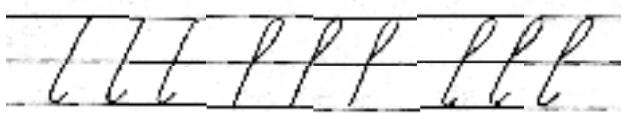
Двухмерныя знакі.

Двухмерныя знакі – гэта знакі велічынёй на дзве меры. Знакі выдаюцца на адну меры над контрольнай лініяй.

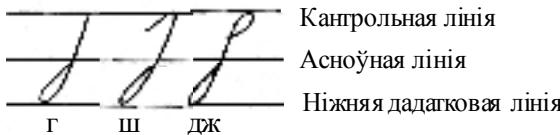
Як і ў аднамерных знаках, апорны спосаб напісання зверху ўніз.

Пішам знакі па некалькі разоў.

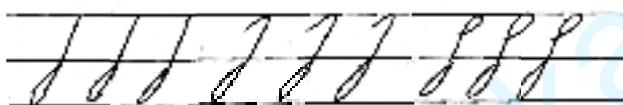
Падлінейныя знакі.

Падлінейныя знакі маюць велічыню дзве меры і выдаюцца на адну меру падасноўную лінію.

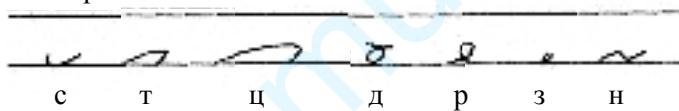
Падлінейныя знакі пішуцца зверху ўніз.

Пішам знакі па некалькі разоў.

Малыя знакі.

Малыя знакі пішуцца на асноўной лініі. Велічыня іх - 1/3 меры.

Знак пішуцца зверху ўніз з правым аваротам.

Знакі пішуцца знізу ўверх з левым аваротам

 уяўляе хвалістую лінію.

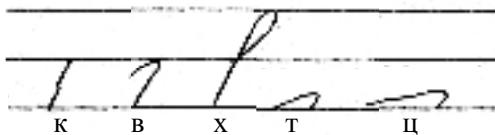
Пішам кожны знак некалькі разоў.

Акрамя падзелу па велічыні стэнаграфічныя знакі падзяляюцца на групы па іншых прыметах.

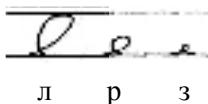
Востраканцовые знакі.

Востраканцовые знакі – знакі, якія канчаюцца востра (без авалу).

Знакі левага авароту.

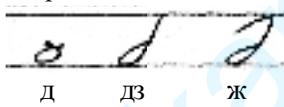
Знакі левага авароту пішуцца знізу ўверх з левым аваротам.

Л Р З

Знакі правага авароту.

Знакі правага авароту пішуцца зверху ўніз з правым аваротам.

А Д Ж

Сфармаваныя групы знакаў не з'яўляюцца канчатковымі. Пры вывучэнні новых знакаў групы востраканцовых знакаў, знакаў левага і правага аваротаў будуть дапаўняцца іншымі знакамі з тымі ж прыметамі.

Раздел 1.2. Злучэнне знакаў.

Злучэнне са знакамі левага авароту.

Для ажыццяўлення стэнаграфічнага пісьма стэнаграфічныя знакі злучаюцца паміж сабой.

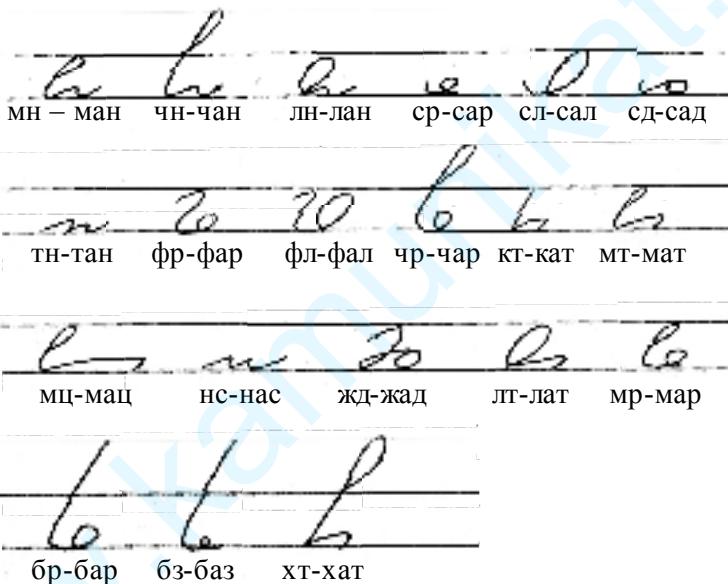
Пры злучэнні знакаў выкарыстоўваюцца розныя спосабы і правілы.

Правіла 1.

У сярэдзіне слова гук (літара) **a** прапускаеца. У цяккіх выпадках гук (літара) **a** абавнчачаецца кропкай пад знакам, за якім ён ідзе.

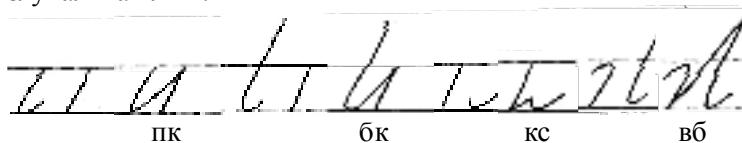
Непасрэднае злучэнне знакаў.

Прынепасрэдным злучэнні знакаў наступны знак прыпісваецца да папярэдняга (папярэдні знак перахода дзіць у наступны).

Злучэнне з дапамогай злучальнай лініі.

Калі форма знакаў не дазваляе прыпісаць наступны знак да папярэдняга, знакі злучаюцца пры дапамозе злучальнай лініі.

т т т т т т

тдз бч лк

б б б б б б

бв мк кп мг

л л л л л л

кж кдз лм

Правіла 2.

‘ (мяккі знак) не пішацца, у цяжкіх выпадках **ь** абазначаецца кропкай над тым знакам, за якім ідзе. Калі **ь** ідзе пасля **л**, то кропка ставіцца ўнутры знака .

‘ (апостраф) не пішацца, у цяжкіх выпадках абазначаецца коскай над тым знакам, за якім ідзе.

ль лань раць рань

ль лань раць рань

Практыкаванне 1.

банк бак там нас вас вам рад

банк бак там нас вас вам рад

сад факт дам даць спаць багаж

сад факт дам даць спаць багаж

час пакт баран назад парад парк

час пакт баран назад парад парк

рак раб бар мап пас пан
 папар панарад марак

Злучэнне са знакамі левага авароту.

Знакі *л*, *р*, *з* пасля востраканцовых знакаў.

Знакі левага авароту *л*, *р*, *з* прыпісваюцца да востраканцовых знакаў шляхам апялення востраканцовага знака ўлева.

кл вл хл тл цл
 кр вр хр тр цр
 кз вз хз тз цз

Злучэнне падлінейных знакаў са знакамі левага авароту.

Пры злучэнні падлінейных знакаў са знакамі левага авароту ў падлінейных знакаў мяняецца кірунак пятлі, а знак левага авароту апяляе папярэдні знак.

г гр гл гз ш шр шл шз

ff ff ff
джк джр джл джз

Злучэнне знакаў правага і левага авароту.

Злучэнне знакаў правага і левага авароту адбываецца шляхам непасрэднага далучэння.

жр жл дл др дзл рл лз зл

Практыкаванне 2.

нам марш жарт грак браць
нам марш жарт грак браць

клас шар грам даль казах таз таран
клас шар грам даль казах таз таран

гараж танк бас пасаж паж радар краб
гараж танк бас пасаж паж радар краб

Практыкаванне 3.

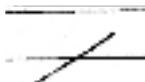
Вараг, брат, вар, лад, клапан, каран, казак, карад, мараль, шарж, шарм, квас, барабан, баркас, карсар, шлак, караць, брас, грань, град, здань, збан, пасаж, лапаць, пажар, кладзь, рапарт.

Раздел 1.3. Галосныя *a-я*. Злітыя знакі.

Галосныя *i-ы*. Галосныя *e-э*.

Галосныя *a-я*.

Галосныя *a-я* пішуцца ў выглядзе нахільнай рысы на 1,5 меры. Вугал нахілу 45 гр. Пішуцца знізу ўверх.

Пачынаецца рыса ніжэй за асноўную лінію (прыкладна на паўмеры).

a-я

У пачатку слова знак *a-я* прыпісваецца да наступнага знака, уваходзіць ва ўсе петлі і авалы.

У канцы слова знак *a-я* прыпісваецца да папярэдняга знака, уваходзіць ва ўсе петлі і авалы.

Галосныя *a-я* ў пачатку і канцы слова пішуцца адольжкава. У цяжкіх выпадках, пры неабходнасці выдзеліць знак *я*, пад ім ставіцца крэска.

абаранак

абардаж

асака

арфа

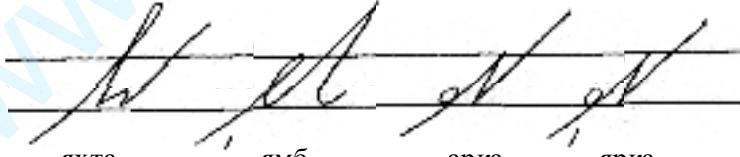

яд

яма

тахта

яшма

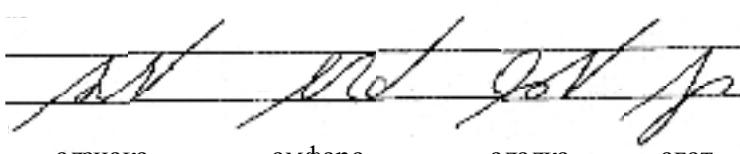

яхта

ямб

арка

ярка

адзнака

амфара

аладка

агат

У сярэдзіне слова **я** перад вялкімі знакамі перадаецца падняццем іх на паўмеры (падлінейных – на меры) з аднясеннем управа на паўтары меры.

лямпа

мяч

мяшаць

Перад малымі знакамі ў сярэдзіне слова **я** пішацца сваім алфавітным знакам. (Пасля **я** ў сярэдзіне слова малыя знакі падымаюцца на меры, пішуцца над контрольнай лініяй з аднясеннем управа на паўтары меры.).

вяз

мяла

мята

ляда

Практыкаванне 4.

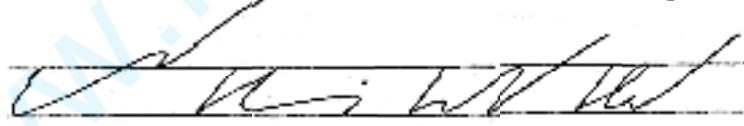
калаж

каляда

канал

камбала

кара

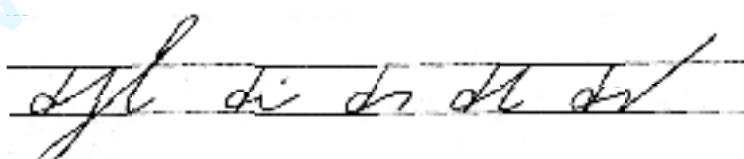

пята

капаць

канава

камса

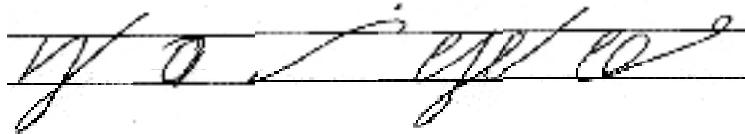
карагач

караль

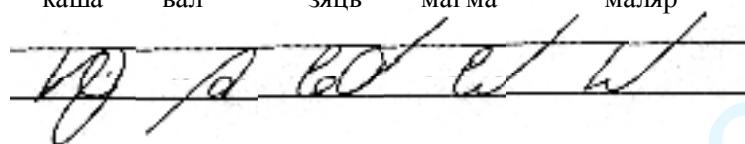
карат

карп

карта

каша вал зяць магма маляр

кашаль явар марля маса каса

мачта сям'я маяк назад

цижка лапша няма

няня набат накал памяць

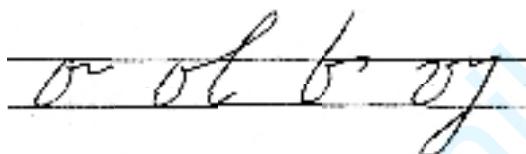
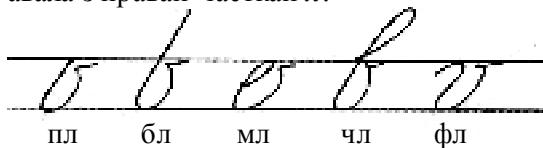
пасат парты пачак пальма

Злітвыя знакі.

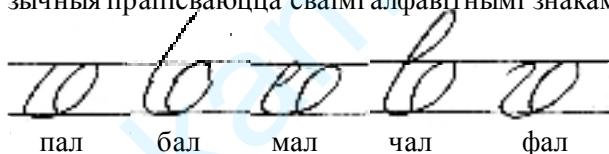
Акрамя знакаў, якія адлюстроўваюць на пісьме пэўны гук, у стэнаграфіі выкарыстоўваюцца злітвыя знакі, якія адлюстроўваюць некалькі гукаў. Злітвыя знакі ўтвораюцца шляхам злучэння вядомых знакаў або іх частак, шляхам змянення

памераў, а таксама ўводзяцца арыгінальныя знакі для абазначэння некалькіх гукаў. Злітымі знакамі замяняюцца злучэнні, якія выклікаюць пэўныя нязручнасці ці затрымкі на пісьме, а таксама - устойлівыя збегі гукаў, якія паўтараюцца ў многіх словах.

Знакі **н, б, м, ч, ф** са знакам **л** пішуцца шляхам злучэння авала з правай часткай **л**.

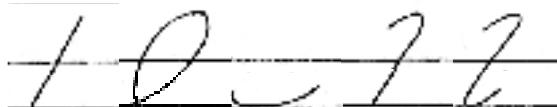

Пры гэтым у злучэннях тыпу **пал, бал, мал, чал, фал** зычныя прапісваюцца сваімі алфавітнымі знакамі.

Злітыя знакі заносяцца ў алфавіт пасля знакаў **н, б, м, ч і ф** адпаведна.

Другая група злітых знакаў пішацца шляхам павелічэння ўжо вядомых. При гэтым знакі набываюць па некалькі значэнняў.

склад слава снарад свята твар

Знакі **ск**, **сл**, **св**, **тв** адносяцца да вялікіх двухмерных знакаў. Знак **сн** – малы знак.

Знакі **ск**, **св** – востраканцовые знакі.

Знак **сл** – знак левага авароту, на яго будуць распаясодржвацца ўсе асаблівасці напісання, харацтэрныя для напісання знака **л**.

Розначытанні, якія ўзнікаюць празнаданне злітым знакам некалькіх значэнняў, ухіляюцца разуменнем значэння, якое адпавядае сэнсу фразы. У цяжкіх выпадках выкарыстоўваюцца алфавітныя знакі. Пры дэшыфраванні зліты знак запісваецца ў форме, якая адпавядае правапісу.

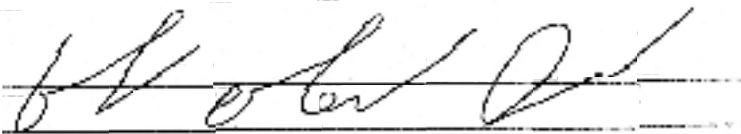
Практыкаванне 5.

плакса каска ласка плаха плата

сват дзятва клятва фляга

знак сканаць маскарад знахар

слабада слабак сварка бліск

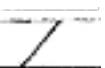

бляха

млячарня

сляза

Галосныя *i*-ы.

Знак *i* пішацца ў выглядзе аднамернай нахільнай рысы, пачынаеца ад асноўнай лініі, пішацца знізу ўверх, нахіл 45 гр.

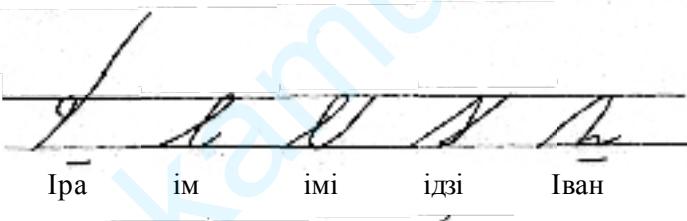
У пачатку і ў канцы слова *i* прыпісваецца да знака, уваходзіць ва ўсе петлі і авалы.

Пры гэтым малыя знакі пасля пачатковага *i* пішуцца пад контрольнай лініяй, *л, сл* – на контрольнай лініі.

Правіла 3.

Ва ўласных імёнах надкрэсліваецца апошні знак.

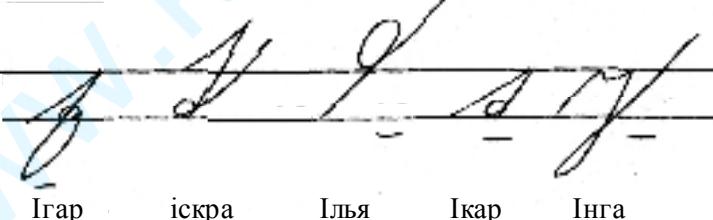
Іра

ім

імі

ідзі

Іван

Ігар

іскра

Ілья

Ікар

Інга

У сярэдзіне слова пасля *i* малыя знакі пішуцца пад контрольнай лініяй, *л, сл* – на контрольнай.

Вялікія знакі пасля *i* ў сярэдзіне слова падымаюцца на паўмеры, падлінейныя – на меру без аднясення.

у *у* *и* *и* *о*

від кіт дзік міф мір

у *у* *и* *и*

сіла Ніл Сібір Дзітва

ы пішацца таксама, як і *i*. У цяжких випадках ставіцца крэска пад асноўнай лініяй.

ы *ы* *ы*

лік Ліка лыка

ы *ы* *ы*

мыш Міша мыши

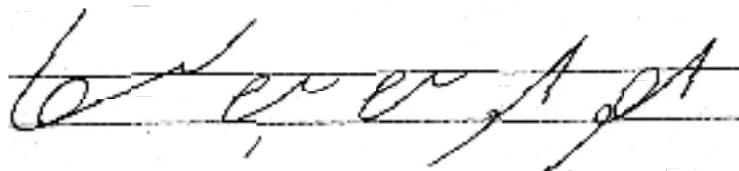
Практыкаванне 6.

ы *ы* *ы* *ы* *ы*

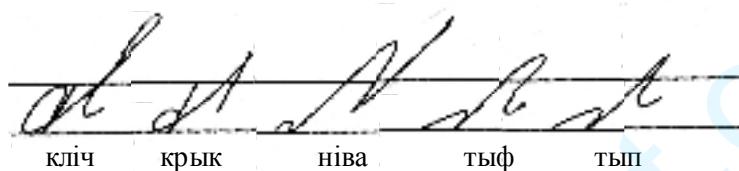
ліга віна віскі бальк аршин

ы *ы* *ы* *ы* *ы*

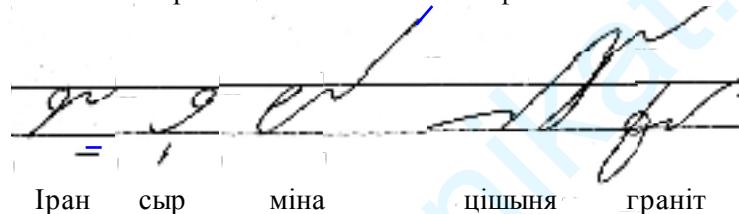
балансір Рыга лыжня джып джын

баласы мыс міс язык ярлык

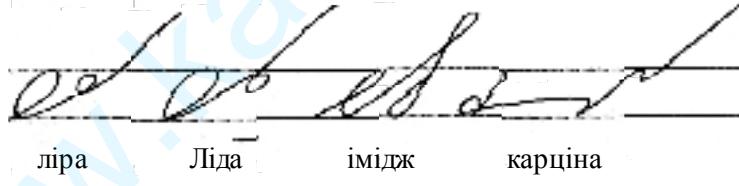
кліч крык ніва тыф тып

Іран сыр міна цішыня граніт

пір тыгр шарык макі гракі

ліра Ліда імідж карціна

Кантрольная дыктоўка.

Спаць, слаць, араць, парк, факт, ліфт, бязь, даць, лампасы, дама, святы, святыня, лама, грып, грыб, мансарда, мангал, мадам, магма, магнэт, пальма, калька, аппарат, планы, канапа, канава, выплата выплакаць, гамак, сакавік, аванс, армада, выпарыць, карта, фінал, база, базіс, клавішы, Мінск, Пінск, Вільня, цыгата, таксі, імпла, тара, халат, фазан, сказаць, брамар, баркас, крахмал, сарафан, палата, казак,

свіран, алмаз, атаман, ангар, арфа, марка, сатыра, абзац, атака, шынкі, лань, Свіслач, Ашмяны, Дзятлава, Масты, папараць, ліпа, баравік, вясна, зіма, зямля, хмары, сварка, скварка, сняжынка, дажджынка, смяшынка, дажынкі, мытня, мытар.

Галосныя *e-э*.

 Галосныя *e-э* пішуцца ў выглядзе нахільной рысы велічынёй на паўмеры. Пішуцца знізу ўверх. Нахіл 45 гр.

У пачатку і канцы слова *e-э* прыпісваюцца да знакаў.

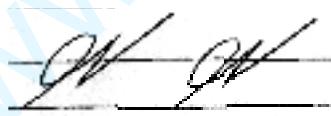
Ева эмір эскіз ехаць на дварэ

Пасля *e* ў пачатку слова малыя знакі і *л, сл* падымаюцца на паўмеры.

елі едкі енк

Знак э пішацца, як і *e*. У цяжкіх выпадках пад знакам ставіцца крэска.

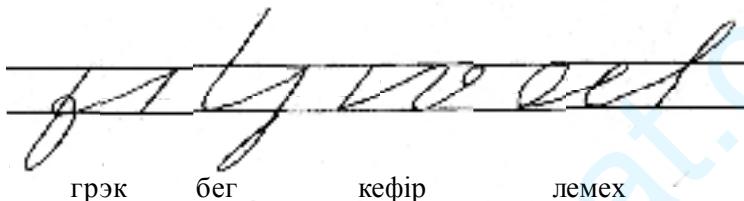
елка Элка

У сярэдзіне слова *e-э* перад малымі знакамі прыпісваюцца сваімі алфавітнымі знакамі. (г.зн. малыя знакі і *л, сл* падымаюцца на паўмеры.)

зелень дзеци вера вельмі

Вялікія знакі пасля *e-э* ў сярэдзіне слова адносяцца
ўправа на адну меры.

грэк бег кефір лемех

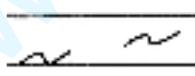

мех ледзі агледзіны дзежка

У стэнаграфіі многія слова пішуцца скарочана. Пад скарачэнне падпадаюць у першую чаргу слова, якія ў мове сустракаюцца вельмі часта.

Правілам скарачэння словаў прысвечана асобны раздзел. Але для засваення курса неабходна пачаць ужываць скарочаны запіс некаторых слоў. Гэтыя слова заносяцца ў спецыяльны слоўнік і запамінаюцца. Чым большым запасам скарочаных слоў валодае стэнаграфіст, тым лягчэй і хутчэй піша.

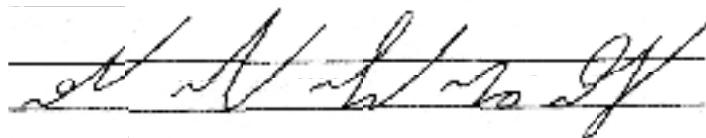
Прыназоўнік **на** і часціца **не** ўжываюцца вельмі часта, і таму іх прынята пісаць скарочана.

на не

Гэта адносіцца да раздзельнага напісання.

У слове часціца **не** перад малымі знакамі і **л**, **сл** пішацца на асноўнай лініі, перад вялікімі – паміж асноўнай і кантрольнай.

нерпа

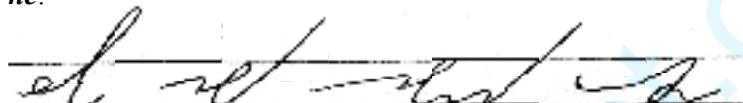
неба

нехта

невад

нельга

Калі слова пачынаецца з малога знака з наступнымі галоснымі **е-э**, то выпісваецца гэты знак па тыпе адмаўлення **не**.

реч

тэма

цемната

снежань

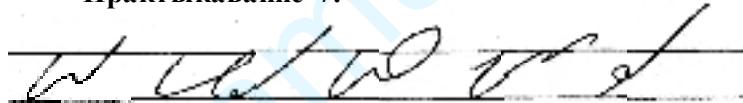
семкі

Тэкля

снег

цэх

Практыкаванне 7.

пені

пемза

пенал

эпітэт

эра

эліта

перапынак

змена

каледж

ерась

міледзі

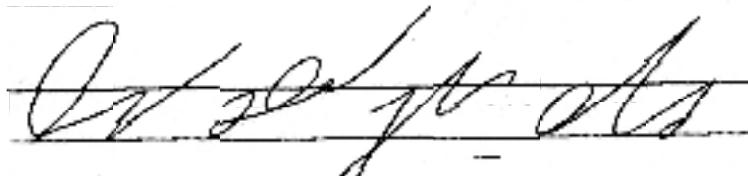
мігрэнъ

эх

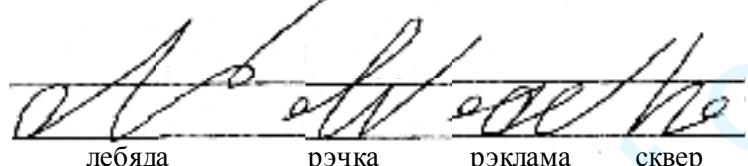
негр

лета

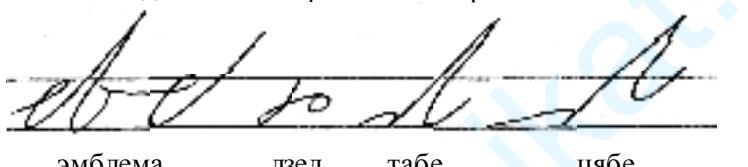

злева жалеза Егіпет лебедзь

лебядза рэчка рэклама сквер

эмблема дзед табе цябе

Практыкаванне 8.

Фазан, балада, аналіз, імгла, ваза, башлық, Рым, масла, латыш, Літва, брытвা, каскад, масленіца, масаж, маса, нервы, планшэт, плед, палена, марынад, склеп, скрэпер, славяне, зліць, снарад, тэмп, тэніс, ценъ, цэх, цэлы, цвет, цаліна, цынга, цырк, чэк, чын, шахта, шведы, шына, штаб, Няміга, немцы, немец, недавер, непарадақ, недагляд, пераказ, пераклад, недарэчны, нязвыклы, нязначны, няведамы, нечы, печ, пячнік, глина, цэгla, сена, снегапад.

Раздел 1.4. Галосныя *о-ё*. Галосныя *у-ю*. “Паўгалосныя” *й-ў*. Дадатковыя знакі для галосных. Правіла лінейнага пісьма.

Галосныя *о-ё* пішуцца ў выглядзе гарызантальний рысы, велічынёй паўмеры.

У пачатку і канцы слова *о-ё* прыпісваюцца да знакаў. Закругленні знакаў *б, в, ж, м, н, т, с, ц, св, сн, тв, ч, ф*

выпрастваюцца.

опера ёсьць ордэн Орша

ёлка ярмо дэпо школа ішло

маё тваё сваё плячо

У сярэдзіне слова знакі *o-ё* пішуцца сваім алфавітным знакам, прычым наступныя знакі апускаюцца, акрамя знакаў левага авароту. А менавіта:

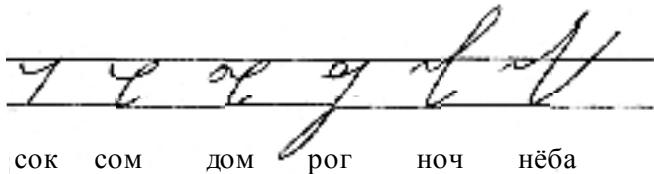
- вялікія аднамерныя і падлінейныя знакі апускаюцца на паўмеры;
- вялікія двухмерныя знакі апускаюцца на меру;
- малыя знакі апускаюцца на вялічыню знака.

лом мох кош мёд род росы вобла

воды лёд лёс мора соль роля рослы

слёзы вёска барон гонар

Малыя знакі ў пачатку слова з наступнымі *o-ё* перад вялікімі знакамі пішуцца пад кантрольнай лініяй.

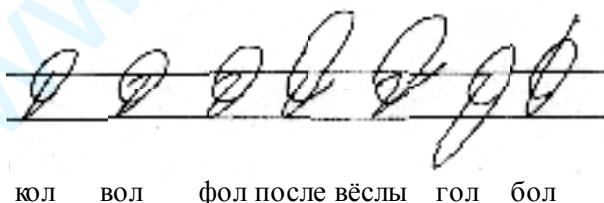

о і ё пішуцца аднолькава. У цяжкіх выпадках пад знакам, за якім ідзе *ё*, ставіцца крэска.

Галосныя *o-ё* перад *л*, *сл* пасля востраканцовых знакаў, а таксама пасля *n*, *m*, *ф*, *тв*, *г* выяўляюцца апятленнем іх. Пры гэтым:

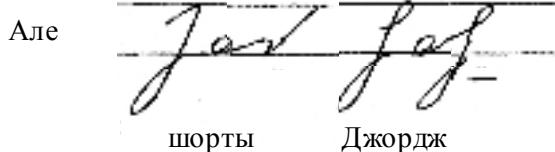
- знакі *л*, *сл* падымаюцца на трэць меры;
- знак *г* мяняе кірункі пятлі, як у спалучэнні *гл*.

Знакі *p* і *з* для выдзялення *o-ё* апятляюць толькі востраканцовыея знакі і *г*, якое таксама мяняе кірунак пятлі.

Заўвага.

На знакі *и* і *э* правіла не распаўсюджваеца.

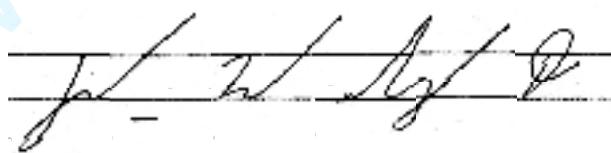

Марфемы **но-нё** пішуцца знакам **н** з нахілам перад знакамі левага авароту і ў канцы слова.

Правіла 4.

Здвоенныя зычныя перадаюцца адным знакам.

Ганна ванна збожжа колле

Практыкаванне 9.

ахвота моцна балота корань

весень вобла плёскат вораг нож мароз

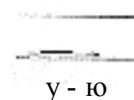
вока акно вокны паліто цёрты

голад карагод азёры нота пожня поле

Кантрольная дыцтвоўка.

Іскры, слесар, салдат, блок, плячо, якар, ангар, палатно, верны, лёх, экран, ветэрэн, вечар, век, гід, палова, год гонар, раён, гольф, домна, Пінск, Віцебск, Гомель, даход, мост, моль, мараль, лёд, рэжысёр, акцёр, сын, дачка, ліфт, зацішша, хімік, хлеб, шахта, пост, шарада, шашлык, эмаль, таран, тартак, кнігі, даслаць, саджаць, схема, рэшга, Барыс, Марфа, Вольга, Ірына, Алена, Алёна, серада, тэрмін, дзяркач, галлё, быллё.

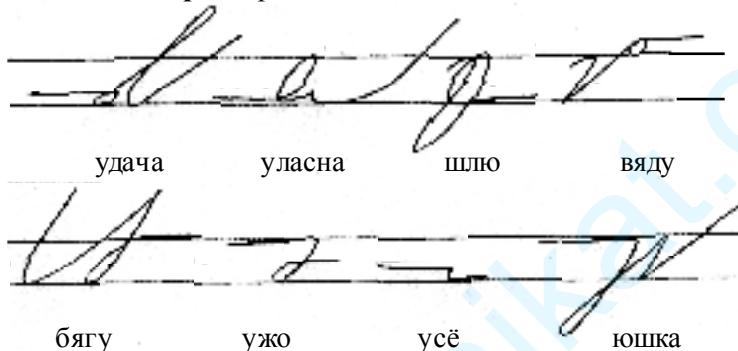
Галосныя у-ю.

Галосныя **у-ю** пішуцца ў выглядзе гарызантальнай лініі даўжынёй 1,5 меры.

На гэты знак распаўсюджваюць многія (але не ўсе) правілы, харектэрныя для знака ***o-ё***.

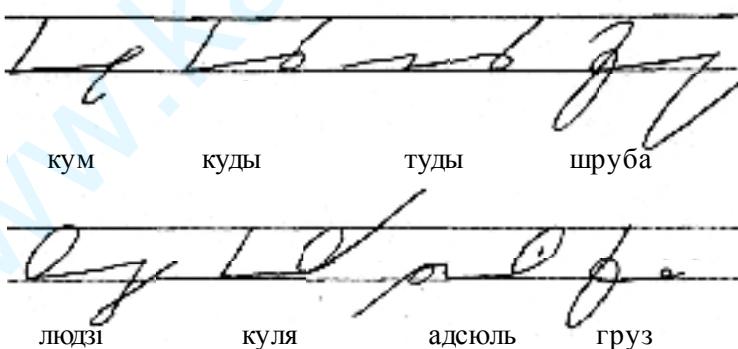
У пачатку і канцы слова знак ***у-ю*** прыпісваецца да знакаў. Пры гэтым закругленні знакаў ***б, в, ж, м, н, т, с, ц, св, сн, тв, ч, ф*** выпростаюцца.

У сярэдзіне слова ***у-ю*** пішацца сваім алфавітным знакам, але не строга гарызантальна, а на трэць меры нахільна (перед знакамі левага авароту – гарызантальна).

Гэта значыць:

- малыя знакі пішуцца на асноўнай лініі:
- вялікія знакі, акрамя ***л-сл***, апускаюцца ўніз, так што над асноўнай лініяй застаецца 1/3 знака.

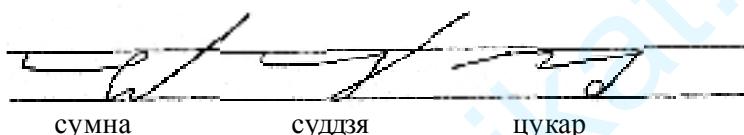
У пачатку слова малыя знакі з наступнымі галоснымі ***у-ю*** перад вялікімі знакамі пішуцца пад контрольнай лініяй. Пры гэтым знакі ***у-ю*** прапісваюцца сваім алфавітным знакам.

Гэта значыць:

- малыя знакі з наступным знакам **у-ю** перад вялікімі знакамі ў пачатку слова (акрамя **л, сл**) пішуцца падкантрольнай лініяй (па прынцыпу напісання з **о-ё**), але адстаіць ад наступных знакаў на 1,5 меры.

рукі зубр душа цюк

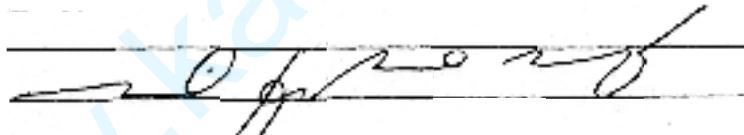

сумна суддзя цукар

Практыкаванне 10.

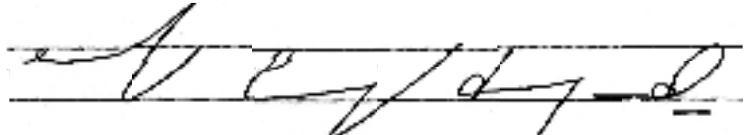
упарта луг барсук руль

циуль гарнітур туфлі

ключ капсуль руслы суп

зубы мука крук Урал

крута шампунь талмуд

цыбуля музыка цида

крупы ртуць груша

группа тузін рупар

пульс Сухумі Батумі

у і ю пішуцца аднолькава, у цяжких випадках пад знакам ю ставіцца крэска.

лук люк

Спалучэнне некалькіх малых знакаў без галоснай або з галоснымі о-ё, у-ю паміж імі лічыцца малым знакам. На

спалучэнне распаўсюджаюцца тыя ж правілы, што і на аздіночныя малыя знакі.

сурок

ратуша

зруб

На малыя знакі з прыпісанымі галоснымі распаўсюджаюцца прызнакі малых знакаў.

Гэта значыць:

- малыя знакі з папярэднімі галоснымі і наступнымі *o-ё*, або *y-ю* пішуцца перад вялікімі знакамі пад кантрольнай лініяй, з наступнымі *e-э* – паміж кантрольнай і асноўнай лініямі.

урок

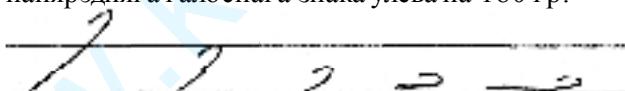
Анега

аздобра

ізюбр

“Паўголосныя” *й, ў*.

У канчатках *й* выражаецца адхіленнем (загінам) канца папярэдняга галоснага знака ўлева на 180 гр.

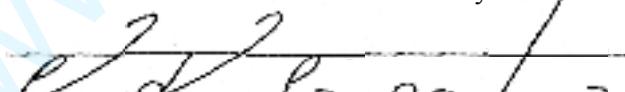
ай-яй

ій-ый

еў-эй

ёў-ой

уй-ую

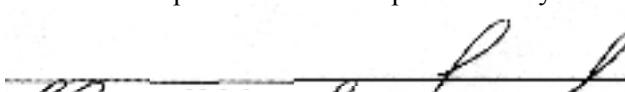
май

край

мой

рой

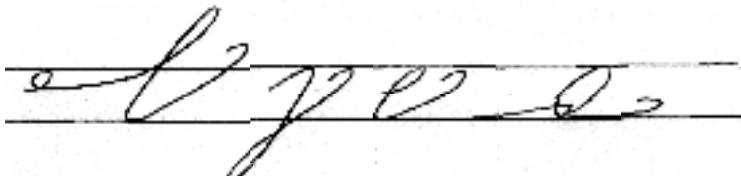
буй

малуй

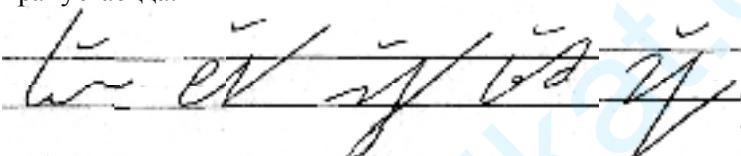
умей

хутчэй

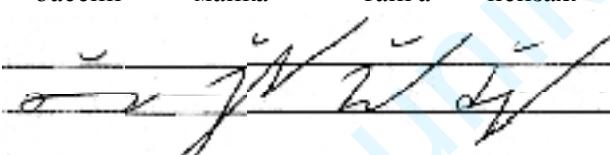

ручай шый мый цалуй

У сярэдзіне слова ў цяжкіх выпадках *й* выяўляеца
дужкай над тым знакам, за якім ідзе, але, як правіла, *й*
прапускаеца.

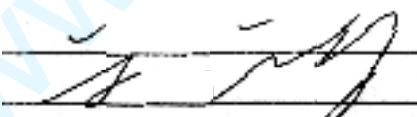

басейн майка тайга пейзаж войска

дайце шыйка вайна кройка

У пачатку слова ў беларускай мове *й* не ўжываеца,
але ёсць выпадкі ў паэзіі, пры ўжыванні “тарашкевіцы”, а
таксама пры неабходнасці вельмі дакладна запісаць імя
ўласнае, калі *й* узнякае ў пачатку слова. У гэтых выпадках у
стэнаграфіі *й* абазначаеца знакам *i* з дужкай пад ім або без
дужкі, але тады пры дэшифраванні стэнаграмы трэба
памятаць, дзе было *й*.

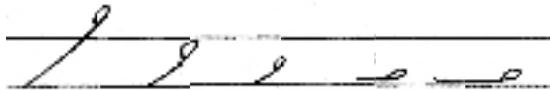
йдзе йнакш

Пры неабходнасці запісаць *й* у якасці
злучніка прапісваеца *ий*

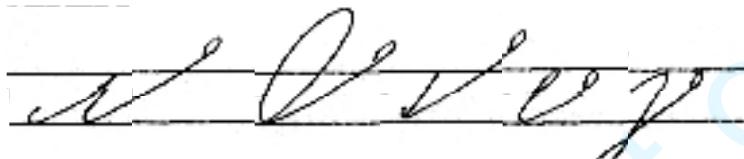

й

У канчатках ў выражаеца закругленнем канца папярэдняга галоснага знака ўлева.

аў-яў іў-ыў еў-эў ёў-оў уў-юў

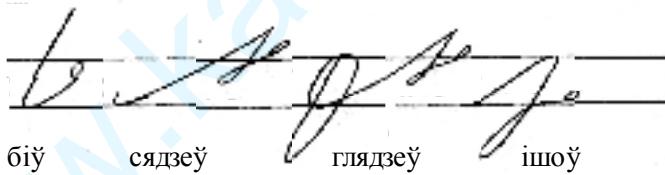
спаў слав казаў мыў шыў

меў мёў хлеў сniў ліў плыў

знейшоў абмінуў маxнуў

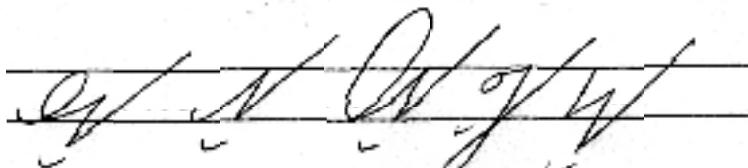

біў сядзеў глядзеў ішоў

У сярэдзіне слова ў, як правіла, прапускаеца. У цяжкіх выпадках ў выяўляеца дужкай пад тым знакам, за якім ў ідзе.

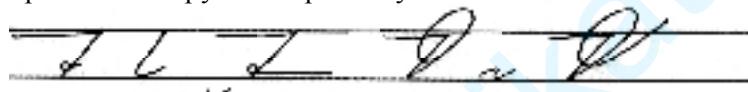
воўк тоўк лоўка лаўка воўна

салоўка Саўка Слаўка доўга коўка

У пачатку слова ў перадаецца знакам у. Пры неабходнасці падкрэсліць кароткасць ў ставіцца дужка пад знакам.

Пры дэшифраванні ў пішуцца ў адпаведнасці з правіламі беларускага правапісу.

указ па ўказу укол на ўколы

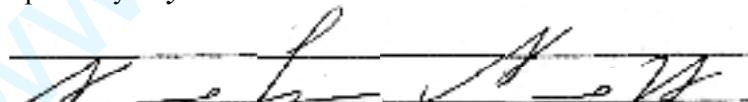

не ўсе на ўсякі выпадак

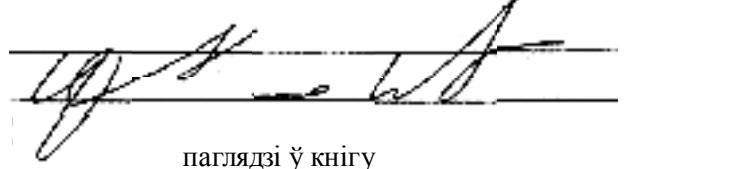
У якасці прыназоўніка ў перадаецца
знакам у́.

у́

Дапускаецца ў якасці прыназоўніка замест ўужыванне знака у. Пры дэшифраванні пры гэтым павінен пісацца прыназоўнік у.

ідзі ў хату сядзі ў вадзе

паглядзі ў кнігу

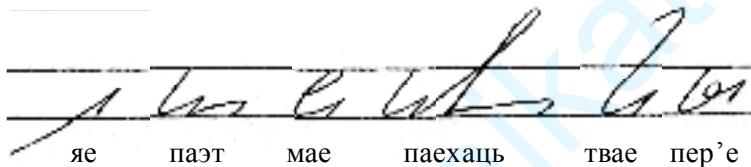
Дадатковыя знакі для галосных.

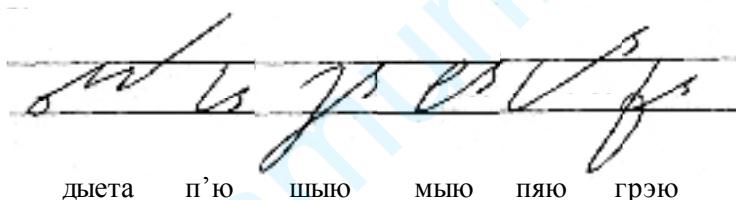
Для перадачы занака *э* і *ё*-тавых галосных *e(jэ)* і *ю(jу)* у стэнографіі ўжываюцца дадатковыя знакі для галосных.

 Знакі *э-e* і *ю* пішущца зверху ўніз пад нахілам у 60 гр.

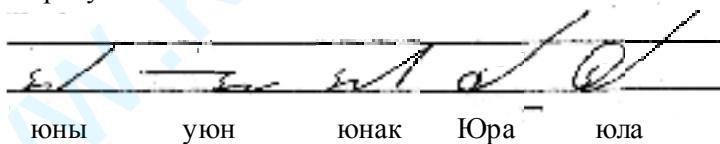
е-э ю Гэта малыя вострыканцовыя знакі велічынёй 1/3 меры.

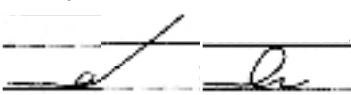
Дадатковыя знакі для галосных ужываюцца пасля галосных, “паўгалосных”, мяккага знака і апострафа.

— яе паэт мае паехаць твае пер’е

— дыета п’ю шыю мыю пяю грэю

Дадаткова знак *ю* ужываецца перад *н* і знакамі левага авароту.

— юны юон юнак Юра юла

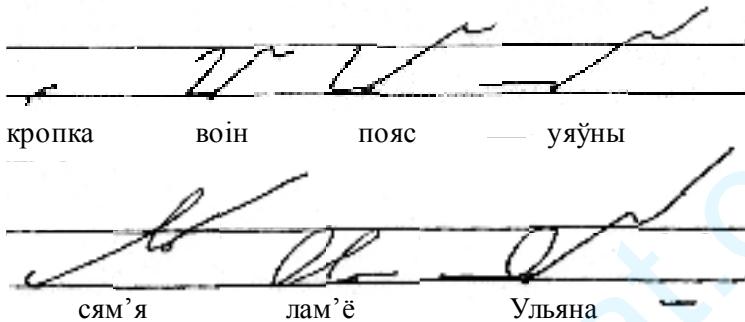
Але

Ура! улан

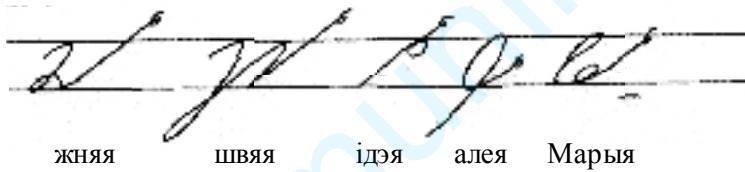
У сярэдзіне слова для раздзялення галосных *o*, *ё*, *y*, *i* выкарystоўваецца пераходная кропка.

Пераходная кропка можа ўжывацца пасля мяккага знака і апострафа.

Пераходная кропка - малы знак правага авароту - пішацца па прынцыпу напісання знака *di* па велічыні, як знак з.

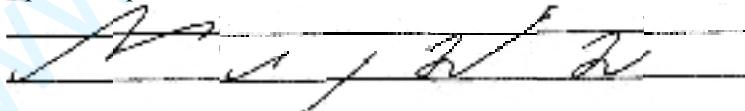
У канцы словаў спалучэннях *iа*, *яя*, *ея* і да іх падобных замест канцавага **я** можа ставіцца пераходная кропка.

Практыкаванне 11.

Кравец кроіць, а швяя шые.

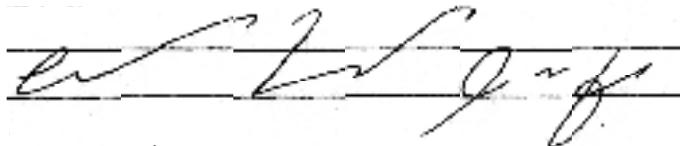
Сявец сее, а жняя жне.

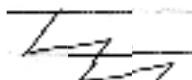
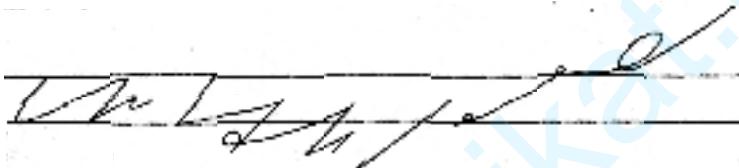
Спее ў полі жыта, буяе бульба.

Хто дбае, той і має.

Месяц свеціць, але не грэе.

Певень кукарэкае, а зязюля кукуе.

Правіла 5. Правіла лінейнага пісьма.

Калі знак ужо падняты над асноўнай лініяй на паўмеры ці меру, то наступны за ім вялікі знак пажадана пісаць на асноўнай лініі або максімальна набліжана да яе. Галосныя паміж знакамі пры гэтым прапускаюцца.

вітамін

кікімары

Правіла лінейнага пісьма можа ўжывацца ў выпадках, калі знак апушчаны, а наступны вялікі знак зручней пісаць на асноўнай лініі. Пры гэтым можа ўзнікаць дадатковая галосная паміж знакамі, якая пры дэшифраванні прапускаецца

спосаб

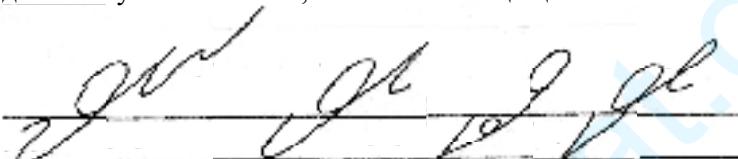
водгук

але

лёскат

Выключэнне складаюць слова іншамоўнага находжання і ўласныя імёны, якія лепш пісаць цалкам.

Філіпіны

Піліп

Кірыл

кілім

Але

піраміда

кілішак

кілаграм

Капенгаген

Кантрольная дыктоўка.

Парог, нарог, пірог, творог, нораў, жораў, волава, журавіны, маліны, поплаў, дысплей, пейзаж, пілот, шафёр, шалік, шарык, сузор’е, супольна, саха, сошкі, сахор, муха, мушка, мурашка, дом, домна, дошка, донца, фальга, Вольга, склеена, спаена, зварана, сказана, звязана, пліска, плоска, плёскат, пломба, плуг, пляма, палена, палонка, палатно, плывец, вясяльяр, гусляр, маляр, муляр, цясяльяр, слоік, зброя.

Тэма 2. Словаўтварэнне

Раздзел 2.1. Злітыя знакі. Напісанне азначэнняў. Скарачэнне слоў.

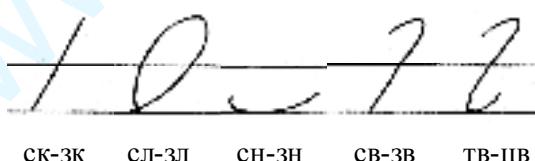
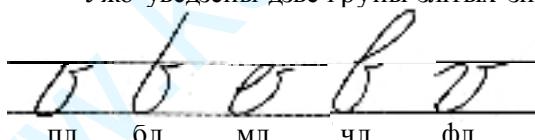
Павялічэнне хуткасці пісьма патрабуе далейшага спрашчэння графемаў словаў, што ў сваю чаргу патрабуе:

- змяншэння колькасці знакаў у кожным слове;
- спрашчэння напісання кожнага знака.

Гэта дасягаецца ўводам новых групаў злітых знакаў, выкарыстаннем способаў скарочанага напісання словаў, напісаннем групаў словаў у скарочаным варыянце з захаваннем чытабельнасці ў кожнай групе.

Злітыя знакі.

Ужо ўведзены дзве групы злітых знакаў.

Наступная група злітых знакаў прадугледжвае напісанне адным знакам збегу некалькіх зычных, некалькіх зычных і галосных.

т

пр-про

- знак аднамерны

Пр-про

прыгода прыйдзі пракат просьба

т

ст

- знак аднамерны, востраканцавы

ст

стой стань сталіца стол

с

сц

- знак двухмерны, востраканцавы

сц

сцябло касцяк асцюк

щ

сч-шч

- аднамерны знак правага авароту

щ

шчасце шчаўе шчаня пясчаны

л

- малы знак левага авароту з усімі ўласцівасцямі гэтай групы знакаў

л

метр трэск тропік Пётр

тр-тар-тор,
др-дар-
дор,
ктар-ктор,
торыя,
кторыя,
каторы

тура - ктура

- малы знак, уяўляе з сябе знак **тр** з адносам управа.

фактар фактура

шт-што

- падлінейны знак з усімі ўласцівасцямі

штанга

шторм

штыль

штука

тк-так-ток,
дк-да к-док

- аднамерны, востраканцовы знак з прыметамі знакаў левага авароту

токар доктар

метка

нашчадак

стр-стро,
стар

- аднамерны знак са спецыфікай уваходу ў яго

стрэльба стралок

настрой струна

нт-нд-ндз,
нед-н едз-
нет,
над-нада,
неда -нець,
няць, нуць,
нядз, надз

- малы, востраканцовы знак

вінт бант

мяніць нядзеля

недастача

недахоп

недабор

ч

- вялікі, аднамерны знак
спр-сапр-
спро

Ч ч Ч ч Ч ч Ч ч

справа

спрэчка

сапраўды

спрыт

Правіла 6.

У азначэннях перадазначанымі словамі канчаткі не пішуцца.

Можна непісаць канчаткі ў азначэннях, якія не стаяць непасрэдна перад азначанымі словамі, калі сэнс выразу дастаткова празрысты і дэшыфраванне цяжкасця ў не павінна выклікаць.

сініе мора сіні дом сіняя кветка

сіняе мора

сіні дом

сіняя кветка

гарачая спрэчка дакладны адрес

гарачая спрэчка

дакладны адрес

Практыкаванне 12.

астра строма антракт

астра

строма

антракт

арыстакрат прэса аспірант бінт старка

арыстакрат

прэса

аспірант

бінт

старка

т *т* *т* *т* *т*

трапл трава драма сетка зварыць

т *т* *т* *т* *т*

тромб трывон праславіць праткнучь часта

т *т* *т* *т* *т*

праслушаць прастор прастуда

т *т* *т* *т* *т*

пратока звяно світка свіст рэдка

Практыкаванне 13.

Прычына, докер, каток, сястра, клетка, шчасце каштоўны, страла, струна, сцяг, суткі, цвердъ, твор, твой, тэатр, трагедыя, трон, трум, трэска, злітак, умудрыць, фанатык, фантаст, слімак, фермер, фонд фрэска, фунт, хандра, хітры, хруст, шантаж, штраф, шчодры, шчотка, ядро, ясны, ястраб, яхант, надзея.

Скарачэнне словаў.

Для паскарэння пісьма ў стэнаграфіі выкарыстоўваецца запіс словаў, якія найбольш часта сустракаюцца ў тым ці іншым пласці лексікі, пры дапамозе аднаго або некалькіх знакаў. Чым большую колькасць скарачэнняў ужывае стэнографіст, тым хутчэй ён піша. На гэтым этапе запаміна-

юцца масівы скрачэнняў без усякай сістэмы.

7 1 9 0 2 2

на не над наш работа дзе так

s 2 0 J J J J

там факт флот что кто школа школьны як

у-б-а *з-а-а-а*
высоки зямяя хароши народ народны каторы

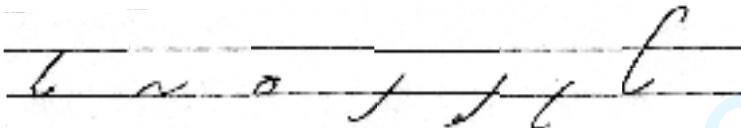
— *з лівого* —

Кантрольная дыктоўка.

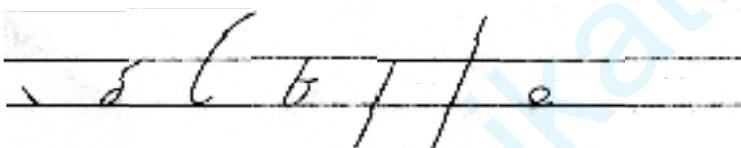
Чорная хмара, хуткая дапамога, глыбокая мора,
школьны двор, чыгуначная каляя, доўгі свіран, востры
аловак, цяжкая сумка, густое жыта, светлая ночь, гарысты
бераг, добры сябар, харошы чалавек, спрыяльнае надвор'е,
схаваны сэнс, невыносны боль, матроскі танец, лімонны
напой, наасцены каляндар, стары гадзіннік, высакосны год,
нашая школа, знаёмае імя, вузкая цясніна, белы ветразь,
хмарны дзень, гучны смех, выпускны клас, мармуровая
калона, навальнічная хмара, цёплая зямля, рачны флот.

Раздел 2.2. Пачатковыя знакі і канцавыя знакі для назоўнікаў.

Вялікая група пачатковых сегментаў слоў выконвае функцыі прыставак. Пішуцца яны, як правіла, адным знакам.

па, по на да за зза раз (роз), без (бяз),
(з-за) рас (рос) бес (бяс)

над пад прад пера-д, кан, кам, раз (роз),
перав кон ком рас (рос)

Знак *а* (*раз-рас*) прымяняецца ў сярэдзіне слова ў якасці другой прыстаўкі.

Новыя знакі **над**- і **пера-** аднамерныя.

Знак **над-** – знак правага авароту.

Знакі **без-** і **прад-** – двухмерныя.

Знак **кан-** – падлінейны, востраканцовы.

Знак **кам-** – трохмерны.

Знакі **за-**, **зза-**, **раз-** (падлінейны) маюць велічыню ў 1,5 меры, як і знак **а-я**.

На пачатковыя знакі распаўсяджаюцца правілы, якія харектэрныя для адпаведных групай знакаў.

Знакі **за-**, **зза-**, **раз-** з наступнымі малымі знакамі атрымліваюць прыметы малога знака (у пачатку слова з галоснымі *e, o, y*).

Гэтае ж правіла распаўсяджаюцца на знакі **а**, **я** і на іншыя знакі, якія будуць пачынацца з-пад контрольнай лініі.

засечка *задума* *роздум*

раздроблены *адумаўся*

Практыкаванне 14.

камбінат *каманда* *прадмет* *прадбачыць* *загон*

замова *заўтра* *разбурыць* *размяняць*

заслуга *заварка* *канфесія* *бездань*

кампот *канцэрт* *падбегчы* *надбаўка*

забаўка *камбайн* *расстраляць* *бязмежка*

Правіла 7.

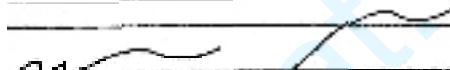
У назоўніках жаночага роду адзіночнага ліку
канчатак *a* можна не пісаць.

Канцавыя знакі для назоўнікаў.

-нне, - юнне,
-нанне, -онне

насенне ззянне

прознанне

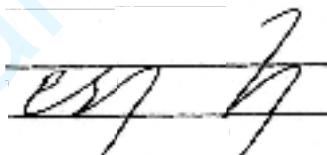
-ага, -айга,
-айго, -ога,
-ёга, -га, -го

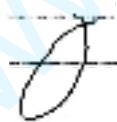
стронга Ладага Прага стога

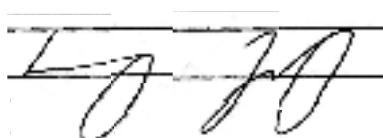
-ства, -цтва

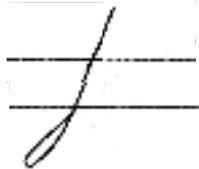
мастцацтва свяцтва

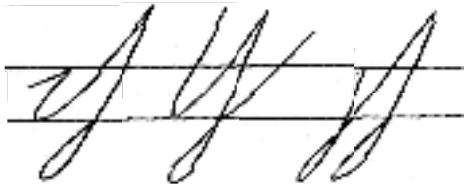
-дзэл, -дзель,
-дзела, -дзеля,
-цэл, -цель, -цэл,
-цэль, -цал, -цаль,
-цала, -цаля

кудзеля шніцэль

-лаг, -лог

эпілог біялогія

геолаг

-амі, -ямі,
-мі, -імі,
-імы, -ымі

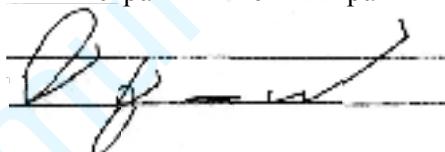
лясамі дарогамі

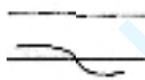
-ах, -іх, -ех
-ях, -ых, -эх

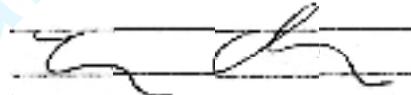
іх страх мех крах

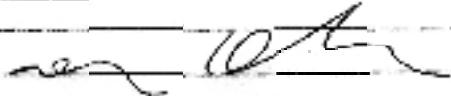
слых грэх у санях

-жанне, -жэнне,
-шанне, -шэнне,
-джанне, -дюнне,
-нажэнне, -нашэнне,
-нашанне,
-наджэнне, -наджанне

спражэнне прымнажэнне

нараджэнне паляпшэнне

Знакі **-ага, -нне, -жсанне** – малыя знакі.

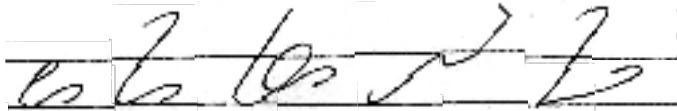
Знакі **-ства, -дзел** – падлінейныя знакі.

Знак **-лаг** – трохмерны знак.

Знак **-амі** пішацца ў 1,5 меры.

Перад знакамі **-нне**, **-жанне**, **-га** галосныя выяўляюцца, акрамя галосных *о – ё*.

Канцавыя знакі **-ага**, **-ах**, **-их** **-ех**, **-амі** могуць выкарыстоўвацца ў якасці склонавых канчатакаў, як у назоўніках, так і ў іншых часцінах мовы.

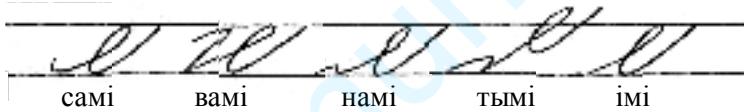

майго твайго белага сініх сваімі

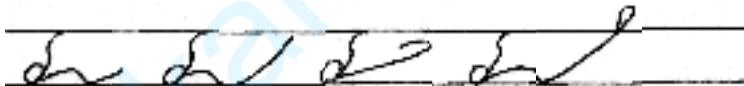
Перад знакамі **-ства**, **-дзель**, галосныя *i*, **я** прапускаюцца.

Трохмерныя знакі не падымаюцца і не апускаюцца, адпаведныя галосныя перад імі прапускаюцца.

Канцавы знак **-імі** не пішацца ў займенніках **самі**, **вамі**, **імі**, **намі**, **тымі**.

Склонавыя канчаткі прыпісваюцца да канцавых знакаў.

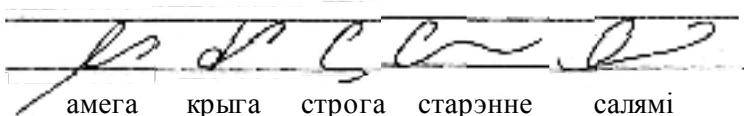

старанне старанні стараннямі старанняў

Практыкаванне 15.

парушэнне зямляцтва свінства надзел

амега крыга строга старэнне салямі

дзяцел

санямі

снамі

з намі

планамі

днямі

злога

залога

заалогія

на вазах

у лясах

перапалох раздел

Некаторыя пачатковыя знакі ў адпаведных выпадках
могуць выконваць ролю канцавых.

лістапад

распад

вокам

бокам

выканкам

Скарачэнні ў слоўнік.

тады

туды

той

тут

трактар

усё

быццам тавар тавараабарот торф свабода сяды-тады

ён ёсьць сюды са трэба належаць

кожны можа можна гэта (гэты) каб вёска вясковы

Практыкаванне 16.

Лета было халоднае, з частымі дажджамі.

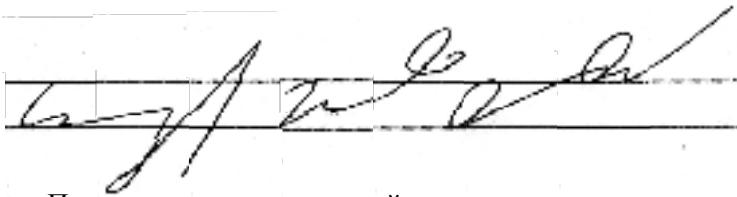
У лясах ягады паспелі з

вялікім спазненнем. Хмарнымі

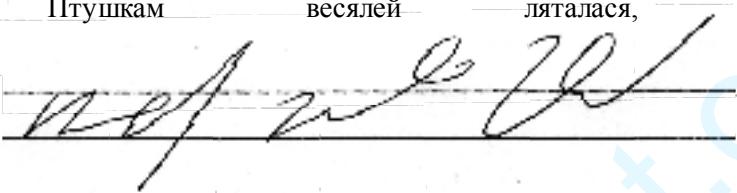
днямі і настрой быў хмарны.

Аднак сяды-тады неба праяснялася --

54 і ўсё ажывала.

Птушкам весялей ляталася,

цвілося.

У стэнаграфіі часціцы, прыназоўнікі часта пішуцца разам са словам для паскарэння запісу. Таму пры дэшифраванні трэба выконваць тыя ж правілы.

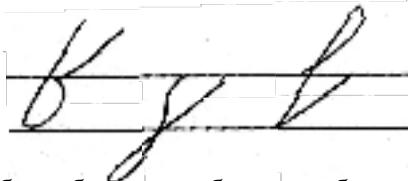
У сваю чаргу прыстаўкі, часткі складанных словаў могуць пісацца асобна, калі гэта паскарае запіс.

наўрад ці усё ж каб жа ж

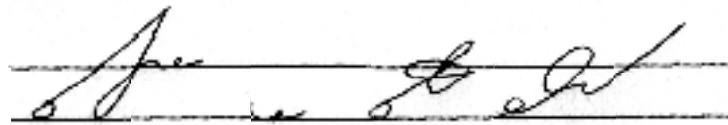
Часціцы **б - бы** пішуцца аднолькава. У выпадку напісання асобна абазначаюцца знакам **б**.

Калі часціцы **б-бы** пішуцца разам, яны абазначаюцца знакам **бы**.

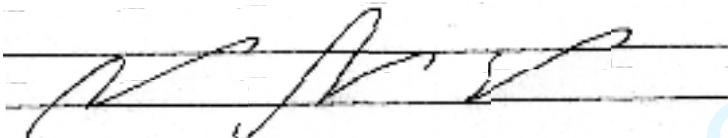

было б что б кто б
(быў бы)

З дзвюх галосных, якія стаяць побач у сярэдзіне слова, у назоўніках, прыметніках, прыслоўях пішацца першая галосная, у дзеясловах – другая.

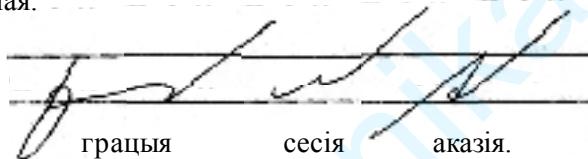

дыягназ саюз дыяметр рэальна

развеяць засвоіць стаяць

У канцы слова ў канчатках выпісваецца апошняя галосная.

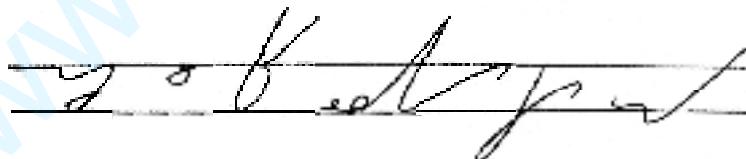
грацыя сесія аказія.

Скарачэнні ў слоўнік

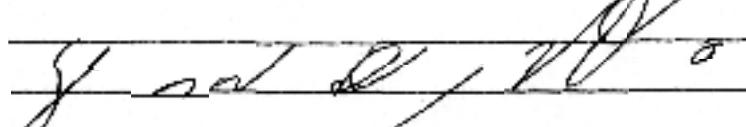

быў былі было была быў бы, было б
былі б, была б

Практыкаванне 17.

Усё ж добра было б зрабіць гэта сёння.

Што б там ні казалі, а выйшла добра.

Нам бы дзень прастаяць.

Каб жа ж выйшла ўсё так

Наўрад ці ён супакоўся б, каб не

раптоўны гром.

Добра было ўсім -- і малым, і старым.

Канцавыя знакі для назоўнікаў.

-мант,
-мент,
-МОНТ,
-МЭНТ
-мянт

Малы, востраканцовы знак, пішацца з адрывам пад контрольнай лініяй. Галосная паміж і папярэднім знакам прапускаецца.

момант элемент

-шчык
-ччык
-счык

доменччык гонччык

- сць
- насць
- цельнасць
- масць

Падлінейны знак. Галосныя перад знакам прапісваюца

вернасць свядомасць важнасць

- граф

стэнаграфія фатаграфія

- ізм,
- цызм,
- нізм

класіцызм герайзм рэалізм

- нік,
- чык

лётчык хлопчык дзённік

- ўка,
- чка

Вялікі аднамерны востраканцовы знак.
Галосныя перад знакам прапісваюца.

коўка лаўка вяроўка печка

- ца, -ўца,
- ніца, -цыя,
- ніцыя, -цы,
- кцыя, -ўцы

Малы знак. Галосныя перад знакам прапісваюца.

станцыя лекцыя спадніца

-зацыя,
-лізыя

мабілізацыя рэалізацыя

-фікацыя,
кваліфікацыя

радыёфікацыя

Практыкаванне 18.

акцыя бальніца амуніцыя граніца нацыя

нацыянальны нацыянальнасць антаганізм кінафінацыя

сігналізацыя рэпутацыя фальсіфікацыя стабілізацыя

піца тапограф стэнограф дакументальны фрагмент

свечка насечка масоўка лаўнік пеўнік

тілько я змог

пільнасць самадзейнасць работніца якасць маёмасць

чудо фалло

соннік кранаўшчык грузчык падлешчык

арнамент манументальны сяннік летнік

надзейнасць падзёншчык даннік макаўка

ластаўка схільнасць

ластаўка схільнасць

Скарачэнні.

там дзе колкі столькі тое, што заўсёды

палова, там дзе колкі столькі тое, што заўсёды
паў

там інш. сонца месяц чалавек

між паміж і інш. сонца месяц чалавек

с 661 0

сустрэча Беларусь беларускі пакуль после (пасля)

Практыкаванне 19.

Год той быў страшны год. І дурному было ясна, што абяцае ён сатанінскія вялікія беды. Па ўсёй зямлі беларускай чынілася такое, чаго ні раней, ні потым не бачылі нават відалыя людзі. З самага пачатку года і кожны вечар заранкі былі чырвоныя, як кроў, а ветру наступнага дня не было. І высокія аблокі ўначы свяціліся срэбрам, і слупы агнявыя ўзімку гулялі ў небе, нібы гэта ў самаедскіх праклятых землях, а не ў нас. (У. Караткевіч.)

с 661 0

the test is

Wednesday

the fly

the girl has a

dog that

a b

TV set

I am going

to go to

А Б

Пачатковыя знакі.

Е

мана-,
мана-,
мано-

манаграфія маналог манаполія

Г

аўта-,
аўто-

аўтаклаў аўтабаза аўтограф

аўтакар аўтастрада аўтобус

І

ін-

інкубация

інвалід

Ә

інтар-,
інтэр-

інтэрбачанне Інтэрнэт інтэрв'ю

Ф

перш-,
пярш-

Ф, ФА, ФР

першадрукар першакласнік пяршак

Д

кантр-,
контр-

Д, ДЛ

кантракт контрмарка

З

звыш-

З, ЗВ, ЗА

звышмерны звышкласны

Э

экс-

Э, ЭК, ЭКС

эксперимент экспанат экстранны

Т

транс-

Т, ТС, ТСМ

трансмісія трансляцыя транскрыпцыя

Ц

цераз-,
церас-,
цирас -

Ц, ЦЛ

цераспалосіца

З

зра-

З, ЗА, ЗАС

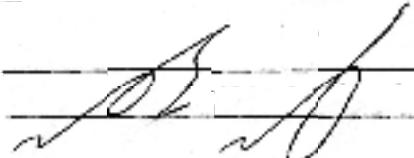
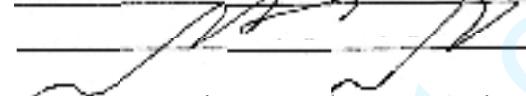
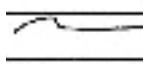
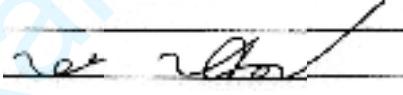
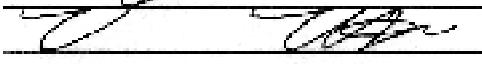
зрабіць зранку

Ф

праз-,
прэз-

Ф, ФЛ, ФС

празмерна прэзумцыя

		ня-	няшчасце	нядзеля
		нена-, нана-, нане-, няне-	ненавідзець	нанесці
		праф-, проф-	прафесія	прафесар
			профіль	
		наў-, науву-, ней-, неву	навука	наўгад
		наа-, неа-, нэа- наад-, неад-	наадрэз	неадкладна
		іни-, іншы	іншамоўны	іншаземец
		супраць-	супраціўленне	супрацьпаветраны

Практыкаванне 20.

монарэйка манапаліст інверсія інкасатар інтарэс

аўтар аўтабіографія аўтамат трансплантацыя

Нясвіж наука аўтаген кантралёр іншагародні

эксперт наўдачу нянявісць эксперымент

прафпрыгоднасць экскаватар інтэрфейс неадменны

Практыкаванне 21.

Дзень выспываў нетаропка, як выспывае пад гарачым сонцам на бяскрайній ніве юлас. І нібыта юлас, яго няспешна падразаў залаты сярпок маладога месяца, што на змярканні завіс над Храмавым горадам. Тонкім смалістым пахам, пахам сонца і жывіцы пацягнула ў святліцу – яшчэ нядаўна каля яе праносілі паленцы, што ўжо складзены ў храме на высокім алтары ў трохакуратныя стосікі і палітыя тлушчам. Дождж калаціўся ў паўночную сцяну храма, ранішняе свято неахвотна запаўзала ў высокія вокны.

In my art, I
use a brush
like a pen
to add a
textured effect
to my painting.
I also use
the pen
and paint
in my art.

дзялоўства

дзялінкі

— дамін

ісці

зборы

свят

жыцці

Кантрольная работа.

Родная мова

Мова Скарыны і Буднага, мова Багдановіча і Купалы, Багушэвіча і Коласа, мова соценъ геніяў, што яшчэ прыйдуць. Мова інтэлігентаў беларускіх, імя якім – легіён. Мова настаўнікаў і паэтаў, вучоных і камапазітараў, але перш за ўсё мова дзесяці мільёнаў людзей па ўсім свеце – ад Уругвая

да Далёкага Усходу і, галоўнае, на нашай беларускай зямлі.

Мова першай матчынай калыханкі і апошняга “бывай”, мова старадауніх архіваў і новых школ, мова пажаўцелых статутаў і мова кахання. Мова плыгагонаў, сялян, акадэмікаў і шахцёраўна саляных капальнях. Мова, якая можа ўсё; можа сказаць слова невыказанай пяшчоты і можа ўдарыць так, што не ўстанеш.

У старадаунія часы, калі яшчэ не склаліся нацыі, мова магла зрабіцца мёртвай мовай, як латынь. У новы час скон немагчымы для кожнай больш-менш развітай мовы. Мова неўміручая. Ірландская, валійская, баскская, іўрыт, мовы народаў Афрыкі, якія сотні год ляжалі ў занядзе, усталі. Бо мова – душа народа, і толькі на ёй можа народ найбольш поўна выказаць сябе.

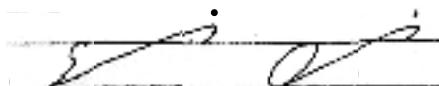
Мова вечная, бо ўся яна як наш харктар. Здаецца, кволая ад пяшчотнай мяккасці, яна раптам кідае наверх скаваную ад усіх жалезнью мужнасць і сілу. І, як быццам дамогшыся свайго, б’е, як перапёлка ў жытых – мякка, а за трывяглыя чуваць.

Дык што ж лепш за цябе, мова мая, мова наша?! За цябе, даўняя, за цябе, вечна жывая, за цябе, неўміручая?!

(Паводле Ул. Караткевіча.)

Раздел 2.3. Канцавыя знакі для дзеясловаў.

Галосныя перад канцавымі знакамі ў дзеясловаў заўсёды пішуцца. З дзвюх галосных, якія стаяць побач, перад канцавымі знакамі заўсёды пішацца другая.

стаяць

ляяць

У зваротных дзеясловаў канчатак пішацца знакам “с”.

вучымся

вернемся

Канцавыя знакі ў дзеясловах прапісваюцца ўжо вядомымі і новымі знакамі.

з

-ю, -юць

б з бз

маюць знаюць чытаюць

бз з

мыюць адкрытоць

з

-юцца

Падлінейны знак на 1,5 меры.

ез ез

маюцца мыюцца

а

-ца, -еца

Малы знак.

б в в

маецца мыецца мяняецца

т

-ўся, -лася,
-ліся, -лося,
-ніўся, -нілася,
-ніліся

Аднамерны знак.

с в в

меўся мыўся мяняўся

Практыкаванне 22.

з з з з

смяяўся

смяяцца

смяеца

смяюцца

Дождик узмацніўся.

Цягнік спыніўся.

Чалавек стаміўся.

Лес скончыўся.

Сустрэча сарвалася.

Зямля правалілася.

Гэта вам падалося.

І сніўся сон.

Бадзяўся дзесяці месяц.

Практыкаванне 23.

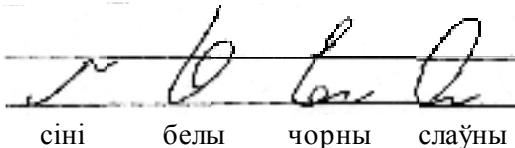
Першая купальская ноч іх дарослага жыцця прыйшла нечакана, толькі-толькі здавала ся пад зялёнымі шапкамі Слуцка вісеў сонечны яблык, во толечкі цікаваў над імі неўтаймовец – жаўрук, як раптам сонца начало хавацца, адно няроўная вішнёвая стужкі па раскідала па небакраі – нібыта хтось (можа нават і вецер) наспех абчысціў яблык-сонца, дзесь у духмяным чаборы нагледзела сабе начлег маладая пара жаўрукоў.. Прыйнілася ў невысокіх берагах і рэчка. Чубы полымя люстрываліся на яе роўнядзі – гарэйлі і лашчыліся ў маленъкай затоцы.

(Алесь Пашкевіч, “Пляц волі”)

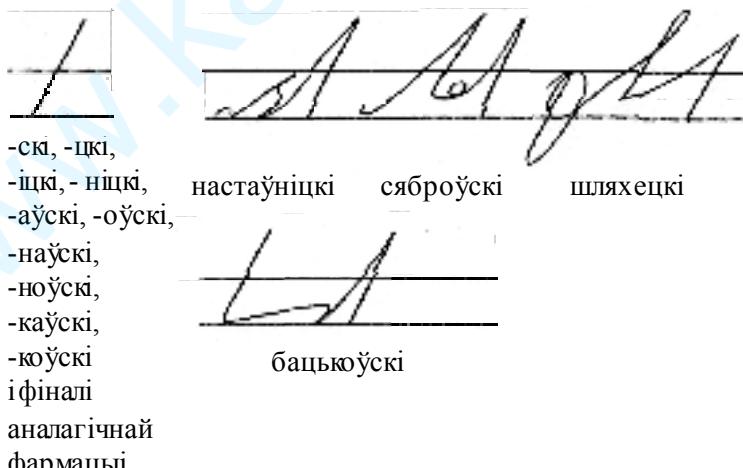
Раздел 2.4. Канцавыя знакі для прыметнікаў.

Правіла 8.

У прыметніках мужчынскага роду адзіночнагаліку канчаткі не пішуцца.

Масію канцавых знакаў для прыметнікаў фармуе ўчыннік з ужо вядомых і новых знакаў.

-льны, -льні
-цельны,
-дзельны
- тальны

—
-ейшы,
-нейшы,
-ойшы,
-нойшы,
-айшы,
-найшы

Падлінейны знак, палова знака **дзел-цель**.

касцельны нацельны нядзельны

Пішацца ў выглядзе апострафа пад
кантрольнай лініяй. Пішацца з адрывам,
склонавая канчаткі прыпісваюцца да знака.

раднейшы смялейшы

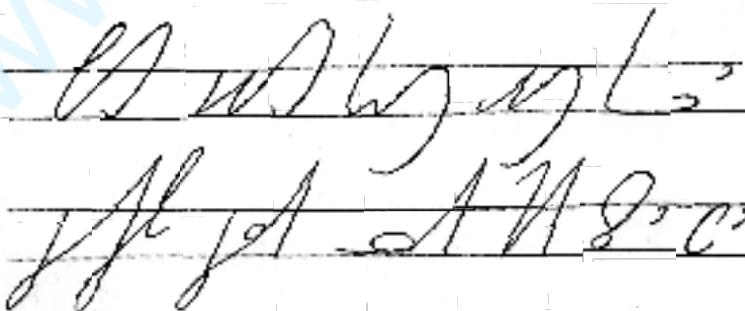

Правіла 9.

Перад канцавымі знакамі **-ск** і **-ейши**
галосныя не пішуцца.

Практыкаванне 24.

Чытальны, капітальны, банальны, спальны, буйнейшы,
геалагічны, геройскі, турэцкі, свойскі, далейшы, старэйшы,
мацнейшы, пільны, давальны, раздельна, прывольна, рачны,
бачны, значны, удачны, бальны, уласны, патрыятычны,
плавальны, сальны, выхавальны, нармальны, купальны.

л л л л л л
т т т т т т
а а а а а а
и и и и и и

Практыкаванне 25.

Быць, год, горад, добра, жалезы, на, не, над, наш, народ, народны, ня, за, з-за, дзе, так, там, тут, той, там дзе, работа, факт, флот, высокі, што, іншы, і іншы, школа, школьнны, зямля, каторы, цяжкі, харошы, чый, часта, частка, пакуль, чыгунка, свой, твой, без, тады, туды, сюды, трактар, быццам, тавар, тавараабарот, торф, свобода, ён, ёсць, дрэва, драўляны, належаць, быў, былі, было, была, былі б, усё ж, ужо ж, дар, сонца, гаварыць, школа, саюз, палова, колькі, столькі, пра, каб, прафсаюз, арганізацыя, між, паміж, гэта, сустрэча, чалавек, Беларусь, беларускі, месяц, працяжнік, працяглы, таму што, так што, тое што, завод, фабрыка, наўрад ці, са, яго, трэба, патрэба яе, пад, перад, на, да, цераз, я, як, яно, яна, ніяк, каму, нікому, некаму, праз, прад, кропка, заўсёды.

т т т т т т
и и и и и и
а а а а а а
о о о о о о

~ i a a a a a /

j j d l s ~ ~

st e l v v v f

j j j j p o a

s s l b g o

ll l l l s s s s

w o o b g

l d n - - t h

es b f f f f f

228 wif

poem of the
lodge

lulu pte

bobber

okeydokey

near zero

abbot

and all

and always

Практыкаванне 26.

Народная культура – найважнейшая частка нашай гісторычна-культурнай спадчыны Яна адыграла выключную ролю ў ідэнтыфікацыі і самазахаванні беларусаў як этнасу, адлюстраўваючы яго гісторычныя вытокі і першародную сутнасць. Народ заўсёды выступаў сапраўдным творцам і носьбітам самабытных этнакультурных традыцый, якія ён беражліва захоўваў і клапатліва развіваў, перадаючы, як сакральны дар, у спадчыну сваім нашчадкам.

(В.В. Цітоў).

Раздел 2.5. Канцавыя знакі для дзеепрыслоўяў і дзеепрыметнікаў.

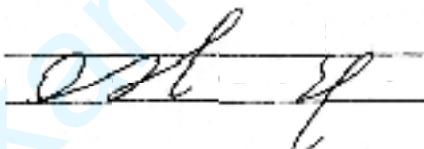
Правіла 9.

У дзеепрыслоўях і дзеепрыметніках мужчынскага рода адзіночнага ліку канчаткі не пішуцца.

Масіў канцавых знакаў для дзеепрыслоўяў і дзеепрыметнікаў фармуеецца з ужо вядомых знакаў.

-ая, -яч

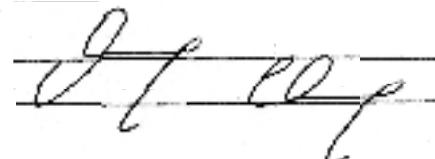

лежачы

стоячы

-уч, -юч

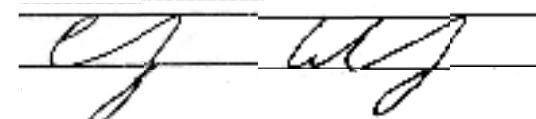

пілуочы

малюочы

-шы, -ўши

меўшы

паспеўшы

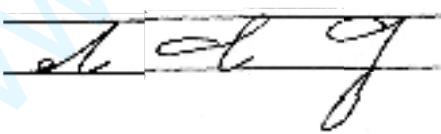
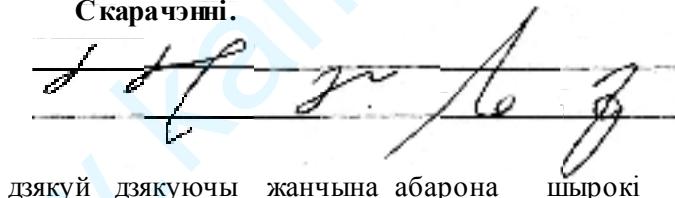
Правіла 10.

У дзеясловах, прыметніках, дзеепрыметніках і дзеепрыслоўях, а таксама ў назоўніках, утвораных ад іх суфікса ***ва*** пішацца алфавітным знакам ***a*** і наступнай зычнай.

Знакамі ***в+a*** суфікса ***ва*** пішацца, калі слова трэба напісаць вельмі дакладна або калі знак, які стаіць перад ***ва***, ўжо падніяты

Скарачэнні.

Практыкаванне 27.

Заснаваць, выхаванне, лятучы, ляжачы, гаючы, пякучы, угадваць, расстрэльваць, адкрываў, сумняваўся, прыкаваць, жаваць, ілюстраваны, загадваць, награванне.

С вітамінамі

аджыяна

лічыні і каштакі

лічыні і каштакі

лічыні і каштакі

Правіла 11.

Галосная перад канцавымі знакамі ў дзеепрыслоўях за ўсёды пішацца. З дзвюх галосных перад канцавым знакам у дзеепрыслоўях пішацца другая галосная (як у дзеясловах).

снедаючи

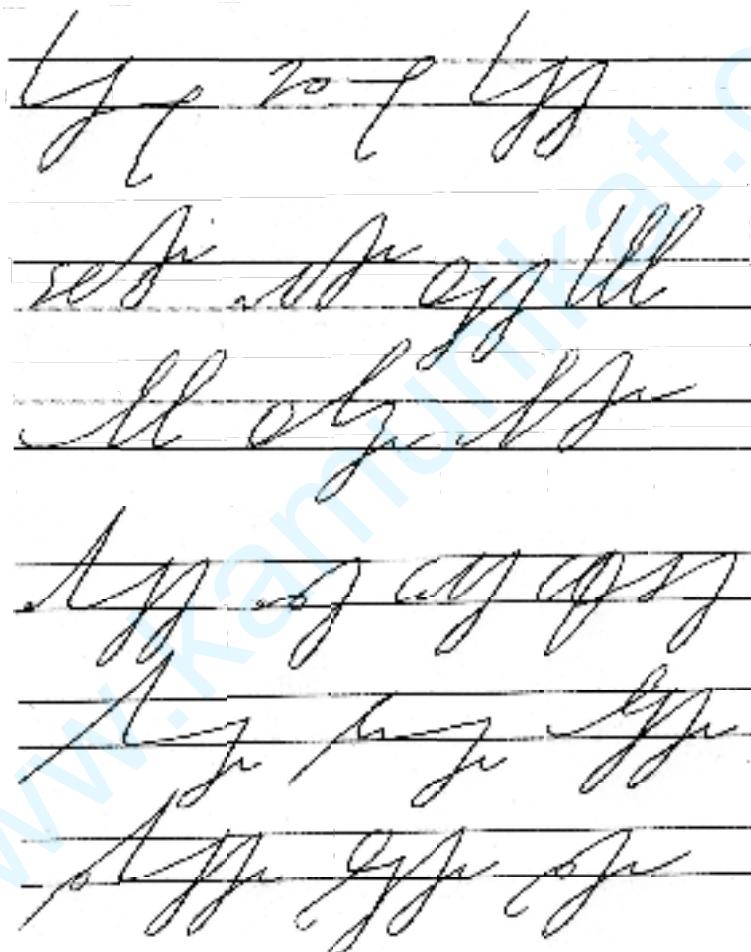
гуляючи

чырванеючи

хварэючи

Практыкаванне 28.

Бегаучы, ведаучы, бегшы, стаміўшыся, напіўшыся лёгши, бачачы, значачы, лячыўшыся, схаваўшыся, збегшы, здаўшы, праспайшы, прагледзеўшы, абуўшыся, апранаўшыся, знямогшыся, адбегшыся, разлёгшыся, раздаўшыся,.

Практыкаванне 29.

1. Вольхі, сплёўшыся карэннем, трымалі адна адну.
- (Шам.) 2. За рудым мостам шлях крута сягае праз чыгуночку

ўправа, губляючыся ў лесе. (І.Н.) 3. Хуценька апрануўшыся каля былога грудка, Дзімка, не вельмі думаючы і не вельмі асцерагаючыся, схапіў скрынку ў рукі і выскачыў з гушчэчы хмызняку. (П.К.) 4. Зімою пасля школы, ледзь перахапіўшы чаго ў хаце, мы беглі да Данькі на сажалку. (Бр.) 5. Не разматаючы вудаў, падыходзілі да гушчэчы берагавых зараснікаў над Балаchanкай. (Kip.)

Раздел 2.6. Займеннікі, прыслоўі, прынаゾўнікі, злучнікі і выклічнікі.

Займеннікі, прыслоўі, прынаゾўнікі і злучнікі сустракаюцца ў мове вельмі часта. Таму, як правіла, яны пішуцца скарочана.

Займеннікі пішуцца:

- а) пачаткам слова;
- б) пачаткам і канцом слова;
- в) злітымі знакамі;
- г) канцавымі знакамі;
- д) умоўнымі абазначэннямі.

такі свой твой каторы некаторы

усякі які якая якія якое

ён яна яны яно іх ім ёю

ёй яго яе гэты хто хто-небудзь нехта

ніхто што што-небудзь нешта нішто хтосьці штосьці

той тая тыя сябе сабе

наш ваш іхні чый нічай

нечы чым чаго абы-хто абы-што некалькі

усе-усё усімі усіх усяго

усёй я ты мы вы нам

Чи тут я вів

вам нас вас намі вамі імі

З багато

сваймі тваімі нашымі вашымі іхнімі

Практыкаванне 30.

1. Я іду з усімі і смяюся, я іду з усімі і пяю (*Бур.*). 2. Настаўнік цярпліва тлумачый дзяўчыне то е, што было засвоена ёю не зусім цвёрда і ясна (*К.*). 3. А хто там ідзе, а хто там ідзе ў агромністай такой грамадзе? (*Кун.*) 4. Якое ж яно, мае Палессе, сёння? (*Сач.*) 5. Маяйчына – поле, нівы, над Нёманам зялёны гай, прыгожы Брест і Мінск шумлівы – уся Беларусь ад краю ў край. (*Бр.*) 6. Там і хвалі шапталі пра нешта, самае запаветнае, чаго яшчэ нідзе і ні ў каго не было. (*Кір.*)

Прыслоўі пішуцца ў адпаведнасці з тымі ж прынцыпамі, што ізайменнікі.

Правіла 12.

У прыслоўях канцавая *a* не пішацца.

амаль добра вельмі значна надта

амаль добра вельмі значна надта

інакш мала хутка раптам спярша ужо

інакш мала хутка раптам спярша ужо 83

л ч ё а т ё б

толькі марна дарэмна рэдка зрэдку часта

ч у д г о в

чиста побач вакол ззаду навакол

л к с в т ё

цёмна кепска дрэнна сумна лёгка

ц я ж к а с л а м о ц н а в о л н а п а в о л н а

цяжка слаба моцна вольна павольна

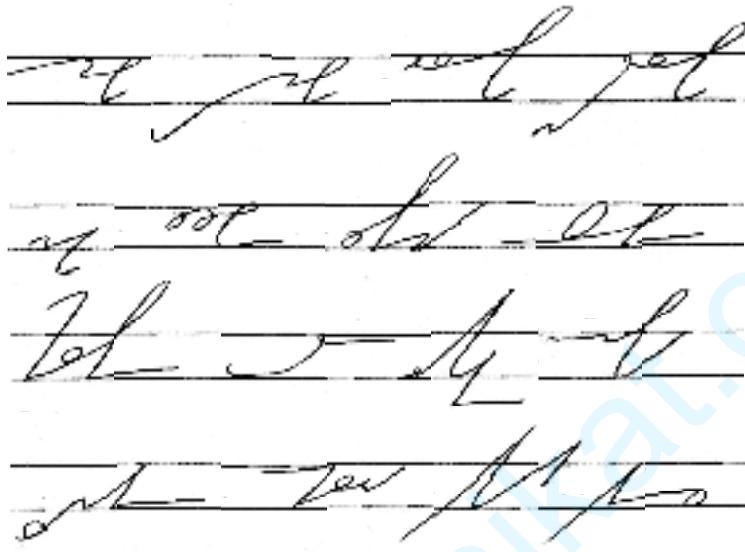
т а д а т у д а н я р э д к а к р и х у

тады туды нярэдка крыху

Практыкаванне 31.

Бясконца, нядобра, спярша, высока, спрытна, цёмна, зацемна, зручна, нязручна, напалову, дадому, дахаты, улетку, зверху, знізу, збоку, уночы, зранку, уверсе, абы-як, абы-куды.

ч ё в о т ё в у т

Практыкаванне 32.

1. Сонца ўзнялося над хмарнай аблогай, і ўсё навокал урачыста зіхацела (І.М.) 2. Аляксей спыніўся як бы таму, што ўніз з узгорка вяла пясчаная дарога (Шам.). 3. Чаго было чапляцца за тое, што навек адышло, сплыло ў нябыт (І.Н.) 4. Штодзень зранку да вечара палыхалі горны ў кузні (Хадк.). 5. З відна да цямна гамонка, гаворка (А.К.). 6. З боку вёскі далацелі стрэлы (Лынък). 7. Было ціха і па-асенняму прызысты ў чыстым высокім небе (Грах).

Прыназоўнікі, злучнікі, выклічнікі.

Прынцыпы напісання такія ж, як і для займеннікаў.

каб за з-за пад каля на над,
на да няма

па перад праз пра цераз з са

для для чаго для таго,
каб зноў так і ў так што

аднак так як цяпер зараз адразу

тое што супраць па-за па-над пры таму што

ля калі аб ад да ды

і й у ў між паміж к

заміж замест але бо затое

як як бы як-небудзь які якая якія

а а а д б б

якое абы хто абы каму прычым хай жа хто ж

х х о т з в л л

хіба пакуль вось вось жа хай няхай

з в в н т о о

дый давай за гэта адгуль адсюль

о б б о 'о'

дзеля дзеля чаго дзеля таго каб дзеля таго дзеля гэтага

Практыкаванне 33.

1. Па-над рэчкай у лузэ квецістым мы хадзлі бывала не раз (К.С.). 2. Прыходзілі сяляне з навакольных вёсак са сваімі неадкладнымі справамі (Лыньк.). І раптам адчуў сябе Ігнась адрезаным, асобным ад усяго, як бы ў іншым свеце, на іншай зямлі, усё стала як бы па-за яго істотаю. (К.Ч.). Марудна з-за кустоў маліны выходзіць буры малады мядзведзь (Багд.). Са змроку выступіла высокая постаць (К-с.). 3-пад самага носа лодкі з рэдкім краканнем узнілася ў паветра чарада маладых качак (В.В.). Свежае сена нада мною ап'яніла сваім вострым пахам (Лыньк.). На працягу тыдня сагнала снег з палёў. (К-с.).

Агляд пачатковых знакаў

а-, аб- аўта- без-, бес- да- за- звыш-
бяз-, бяс

зза- зра- ін- інтэр- інш- кам- кан-
інтэр-

кантр- мана- між- на- наа-, неа- наву-, наў- над-
контр- мона-

най- нана-, нена- не- но- ня- па-

пад- паў- пера-в- перш- пра- прад- праз-
пера-д- пярш-

праф- раз- раз- са- сл- спр- ст-

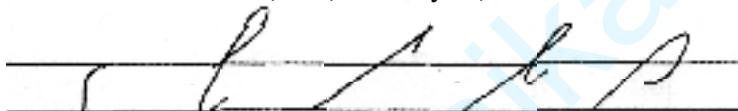
стр- супр- транс- цераз- шт- эксп-

У аглядзе пададзены найбольш ужывальныя значэнні пачатковых знакаў. Да знакаў, што пры вывучэнні пазіцыяняваліся як уласна пачатковыя, дададзены некаторыя знакі алфавіту і злітыя знакі, якія пераважна або часта ўжываюцца ў пачатку словаў.

Агляд канцавых знакаў

-ага, -ега, -айшы, -амі, -ямі, -айскі, -скі, ах, -ях
-ога -ейшы -мі, -імі, -ымі -аўскі, -цкі

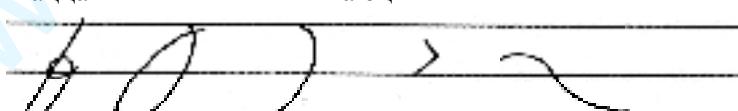
-ацельнасць, -ач, -яч -вае -ваем -валася, -валіся,
-масць, -насць, -саць
-сь, -цельнасць -ваўся

-ванне -васць -ваў -ваўшы -ваўшыся

-ваецца, -ваць -ваю, -вающа -ваючи
-вацца -ваюць

-граф -дзел, -дзельны, -ех, -эх -джанне, -джэнне,
-дзеля, -іцельны, -жанне, -жэнне,
-цель, -цельны, -шанне, -шэнне
-цэль -цэльны, -льны

-зацяя, -ізм, -іх -ічи -кам -кан -ктар, -ктор
-лізацяя -цызм -нічи

-кцыя, -ніца -ктура, -лаг, -лася, -ліся -мант, -наць, -нуць
-нцыя, -цца, -тура -лог -лося, -ўся -мент, -нець, -няць
-цыя, -МОНТ

-нік, -чык -нне, -нанне, -ненне, -сны, -свенны -ства, -цельства,
-нне, -свенны -цельства, -цтва

-ука, -шы -фікацыя -шчык -юцца
-чка -кваліфікацыя -шчыц

-ю, -юць -юч

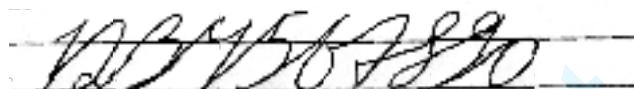
У аглядзе пададзены найбольш ужывальныя значэнні
канцавых знакаў.

Раздел 2.7. Лічэбнікі. Дробы і працэнты.

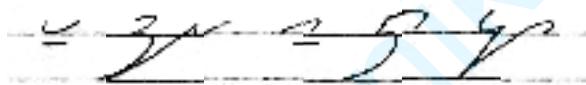
Лічэбнікі ў стэнаграфіі пішуцца, як правіла, толькі лічбамі.

Лічбы ў стэнаграфіі індыйскія. Лічбы пішуцца ў паўтары меры без адрыву руکі.

З адрывам руکі пішацца лічба “5”. Лічба “0” пішацца ў адну меры.

Складаныя лічэбнікі пішуцца з улікам маўлення і матэматычных умоўнасцяў.

сто трыста тысяча пяць тысяч чатыры тысячи

мільён мільярд дзесяніста мільёнаў сотня

Пры напісанні знакаў **сто** і **тысяча** разам з лічбамі знакі **c** і **m** не падкрэсліваюцца.

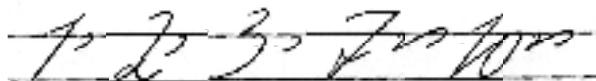
Пры напісанні **c** і **m** з лічбай **5** яны пішуцца на месцы верхній рыскі.

Гады бягучага стагоддзя пішуцца дзвюмя апошнімі лічбамі на контрольнай лініі. Знакі аднамерныя.

2002 2008 2009 2010

Парафавыя лічэбнікі абазначаюцца адпаведнай лічбай з дадаткам апострафа пад контрольнай лініяй.

першы другі трэці сёмага дзясятага

Знакі, спадарожныя лічэнікам.

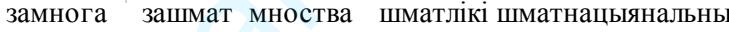
вялікі плюс мінус больш менш невялікі

дадаць адняць завялікі найбольш

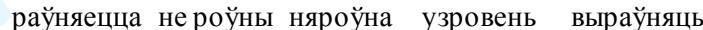
наименш многа шмат намнога нашмат

замнога зашмат мноства шматлікі шматнацыянальны

многія шматгранны большасць меньшасць роўна

раўняецца не раўны няроўна узровень выраўняць

раўнанне, палова частка колькі столькі квадратны

Дробы і працэнты

Простыя дробы.

Простыя дробы з лічнікам, роўным **1**, пішуцца толькі назоўнікам. Пры гэтым лічба пішацца ў адну меру і апускаецца на паўмеры.

<u>2</u>	<u>3</u>	<u>3</u>	<u>4</u>
адна другая	адна трэцяя	трэць	чвэрць

Калі лічнік адрозны ад **1**, то ён пішацца сваім знакам, а назоўнік знакам у **1** меру з запусканнем на паўмеры.

<u>9</u>	<u>4</u>
<u>2</u>	<u>5</u>
дзве трэція	чатыры пятыя

Дзесятковыя дробы.

Дзесятковыя дробы пішуцца без коскі. Лічбы пасля коскі пішуцца ў адну меру.

<u>1</u>	<u>5</u>	<u>2</u>	<u>3</u>
1,5		2,3	

Калі дзесятковы дроб пачынаецца з нуля, усе лічбы пішуцца ў адну меру.

<u>0</u>	<u>1</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>7</u>	<u>2</u>
0,1		0,02		0,72			

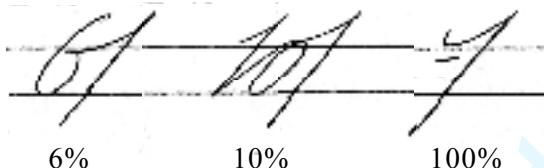
Працэнты.

Слова **працэнт** пішацца падобна да таго, як гэта робіцца ў звычайнym пісьме.

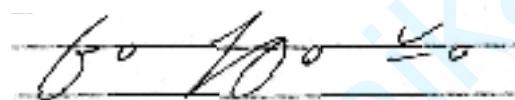

Рыса двухмерная, апушчаная на паўмеры. Другі кружочак не пішаца.

Пры напісанні з лічбай слова *працэнт* пішацца толькі рысай.

Слова *градус* пішацца звыклым кружочкам.

Практыкаванне 34.

Стан беларускамоўнага навучання ў адукатыўных установах даўно выклікае трывогу шырокай грамадскасці. Калі ў 1993-94 навучальным годзе бацькі без праблем прыводзілі сваіх дзяцей у першыя класы з беларускай мовай навучання – 76% ад усіх першакласнікаў, а ў сталічнай вобласці 92,6%, то ў 2007-08 гадах па-беларуску навучаляся толькі 20,9%. Пры гэтым у Мінску па-беларуску вучылася 4994 вучні, што складала 2,5% ад усіх вучняў, у Брэсцкай вобласці па-беларуску вучылася 47850 вучняў (25,8%), у Віцебскай – 27431 вучань (19,8%), у Гомельскай вобласці – 29817 вучняў (17%), у Гродзенскай вобласці – 36837 вучняў (27,6%), у Мінскай вобласці – 60806 вучняў (36,4%, у Магілёўскай вобласці – 23427 вучняў (17,9%).

(“Наша слова” № 49(888), 3 снежня 2008 г.)

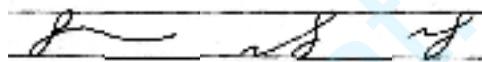
Раздел 2.8. Знакі асноўнай часткі слова

У стэнаграфіі асноўная частка слова – гэта ў большасці выпадкаў аснова слова або яго корань. Строгіх патрабаванняў не існуе. З масіву лексікі выдзяляюцца моўныя сегменты, якія даволічаста сустракаюцца ў маўленні. Гэтыя сегменты абазначаюцца асобнымі знакамі – новымі або ўжо вядомымі.

Вялікі аднамерны знак.

- здар-, -здор-,
- здароў-, -здараў-,
- здаров-, -здарав-, здаравенны
- здораў-, -здорав-,
- здароўе

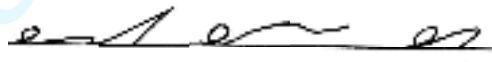

Вялікі двухмерны, востраканцовы знак.

- стаў-, -став-,
- стал-, -станаў-,
- станав-,
- станоў-,
- станов-,

паставіць настаўнік пастанова

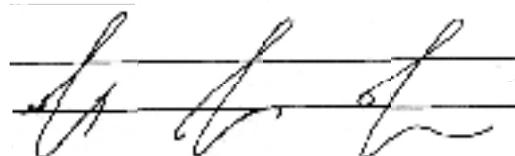
- рах-, -рэх-,
- рап-, -рэш-

рахунак рапшэнне рэшта

Вялікі трохмерны знак.

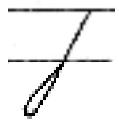
- луч-

злучнік

разлучыць

далучэнне

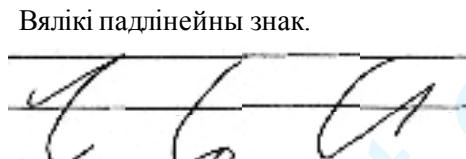
-гавар-, -гавор-,
-говар-

гаворка гаварыць

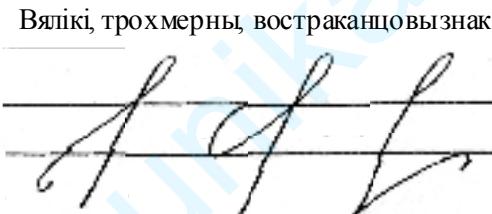
-праў-, -прав-,
права

справа праўда праўнік

-хад-, -ход-,
-хадз-, -ходз-

расход прыход хадзіць

-цэнтр-

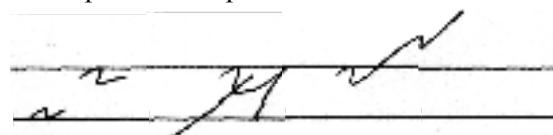

цэнтральны цэнтралізм цэнтраліст

-нав-, -наў-,
-нов-, -ноў-,
новы

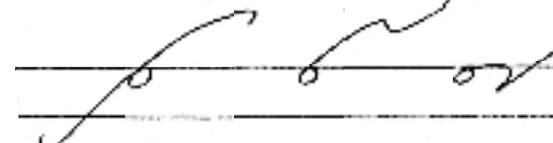
Малы знак. Пішацца пад кантрольнай
лініяй разам і з адрывам.

нанава абноўка навіны

-даобр-, -добр-,
дабро, добра

задобрыць дабрыня даброты

Д

-дзер-, -дзяр-,
-дзерж-,
-дзярж-,
дзяржа ва

Дор *Дар* *Дар* *Дар*

дзяржа ўны дзяржа ўнік Дзяржынск

Р

-раб-, -роб-,
работа

Рараб *Роб* *Роб* *Роб*

зарабіць прыробак работнік

Ц

-цверд-,
-цвердз-,
-цвёрдз-,
-цвард-,
-цвардз-,
цвё рды

Цверд *Цвердз* *Цвердз* *Цвердз*

зацвердзіць цвярдыня

Ц

цверджанне

Л

-лепш-,
-ляпш-,
лепши

Лепш *Лепш* *Лепш* *Лепш*

палепши Ѣць найлепш нялепши

Л

-вуч-

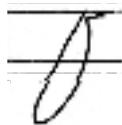
Л *Л* *Л* *Л*

завуч вучэнне адвучи Ѣць

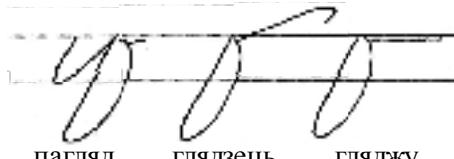
Вялікі трохмерны знак.

Вялікі трохмерны, востраканцовы знак.

Вялікі, падлінейны знак, створаны па прынцыпe **пл.**

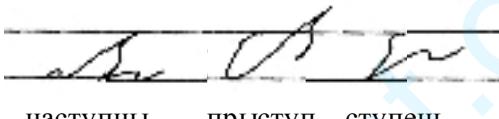

-глед-, -гледз-,
-гледж-,
-гляд-, -глядз-,
-глядж-

пагляд глядзець гляджу

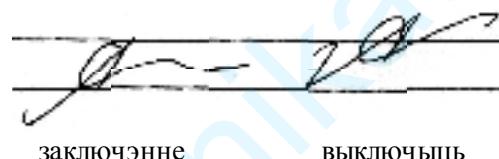

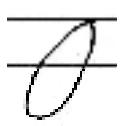
-ступ-,
ступа

наступны прыступ ступень

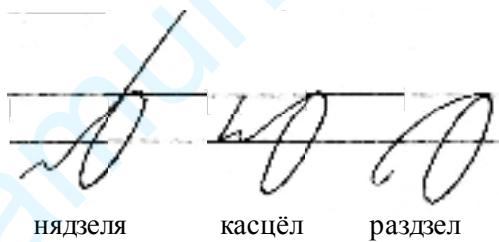

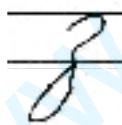
-ключ-

заключэнне выключыць

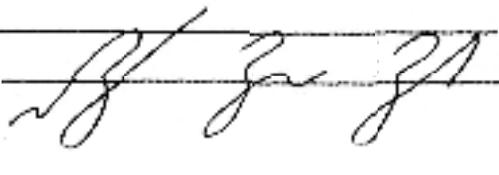

-дзел-, -дзёл-,
-дзял-,
-цел-, -цёл-,
-цял-

нядзеля касцёл раздел

-дол-

нядоля долны долька

Практыкаванне 35.

Пачаў ён здалёк, як кажуць, ад Адама, гаварыў вельмі агульнымі фразамі, устаўляючы шмат незразумелых слоў (K.Krapiva). Вось чаму, калі пачалі выбіраць дэлегацыю ў саўгас і выставілі яго кандыдатуру, ён (Каржаневіч)

адмахнуўся рукамі і нагамі, сказаўшы, што тут усе карты ў руکі беднаце, няхай яна сама для сябе стараеца (*К. Крапіва*). Воддаль гучашь галасы партызан (*К. Крапіва*). Земляроб быў дробны, біўся як рыба аб лёдна ніzkай зямлі, падпраўляў кару мукой (*К. Чорны*). Аберуч абшчарэпіла Маруся канёву шыю... Поўную волю дала слязам і свайму незвычайнаму голасу (*К. Крапіва*). Настаўнік верыць, што пісар і сапраўды ліха яму незробіць, бо ён, хоць і думae іначай, чалавек добры і без хітрыкаў. Яго толькі дзівіць, што патайная работа выходзіць наверх, аб ёй ужо ходзяць чуткі (*Я. Колас*). Голад жа асабліва прыкра адчуваеца тады, калі нехта жарэ, а ты глядзіш яму ў очы і глытаеш сліну (*М. Гарэцкі*). Я – сын зямлі, нашчадак земляробаў. Яе вачамі гляджу на свет сягоння (*Р. Барадулін*). Навошта ашукваець сябе. Трэба глядзець праўдзе ў очы (*І. Шамякін*).

Практыкаванне 36.

Галоўны патрыятычны вычын Францішка Скарыны ў тым, што ён першы даў свайму народу друкаваную книгу і гэтым самым зрабіў невымерны ўклад у развіццё асветы, науки і культуры на Бацькаўшчыне. Ужо само разуменне ролі кнігадрукавання ў развіцці чалавечай цывілізацыі гаворыць пра многае. Наўрад ці можна сумнівацца, што Скарына яшчэ ў Кракаве – адным з тагачасных цэнтраў кнігадрукавання – загарэўся ідэяй паставіць геніяльнае вынаходніцтва Гутэнберга на службу свайму народу. І гэта ідэя стала яго найпершым абаязкам перад Радзімай, яго галоўным і неадступным клопатам. Яго пальмянай і светазарнай мэтай, дзеля ажыццяўлення якой ён безразважна ахвяраваў спакойным і забяспечаным жыццём чалавека з двума вучонымі тытуламі доктара науک не збаяўся беднасці і іншых неймаверных цяжкасцей і нягод, на якія асуджаў сябе, ступаючы на шлях асветніцкай і науковай дзеянасці, яго самаадданасць і самаахвярнасць у гэтым сэнсе – рэдкі прыклад сыноўняга клопату пра свой народ і яго будучыню.

(*Ніл Гілевіч. Вялікі сын Беларусі.*)

Практыкаванне 37.

Язэп Драздовіч – постаць незвычайная ў гісторыі беларускага мастацтва, беларускай духоўнай культуры ўвогуле. Постаць магутная, высакородная, прывабная. Творчыя людзі такой свядомасці і харектару звычайна не абмажоўваюцца нейкім адным родам занятку – іх хапае на большае, іх грамадска-патрыятычныя чыннасць шмат-гранная, шырокая. Драздовіч быў не толькі выдатным жывапісцам, але і таленавітым графітам, самабытным скульптаром. А яшчэ ён збіраў народныя песні, запісваў словы для слоўніка беларускай мовы. Нехта падумае, а навошта яму, мастаку, было не сваім займацца? У тым і справа, што сваім: усё, чым ён займаўся, было ягоным, бо ён рабіў гэта ад душы і сэрца, бо ён ведаў, што гэта патрэбна культуры яго народа.

(Ніл Гілевіч. Любоў прасветная).

Агляд алфавіту

Аднамерныя знакі

І І І І І І І
К П В Ф Ж М ДЗ Л

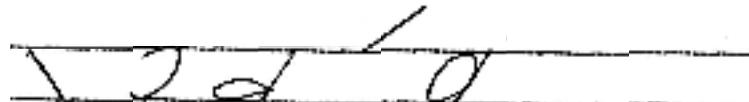
О О О О С С С
ПЛ МЛ ФЛ ПР СТ СТР ШЧ-СЧ

Р Р Р Р Р Р
ТК-ДК СПР СУПР ПАД ПЕРА-Д ПРАЗ
(ПЕРА-В)

Ф Ф Ф Ф Ф Ф
ПАТРЕБА ЗДАРОЎ ІНТАР ЭКС ВЯЛІКІ ШМАТ
(ІНТЕР)

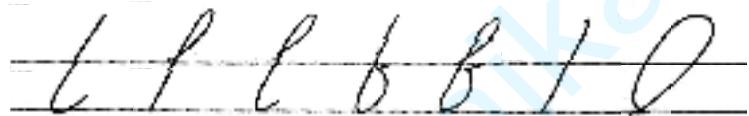

hai- (най) i-ы (ін-) - ix -izm -imí (-amí, -jamí) й

-ўка, -чка -лася, -ліся, кантр-, контр-
-лося,
-ўся

Двухмерныя знакі

б х ч бл чл ск сл-зл

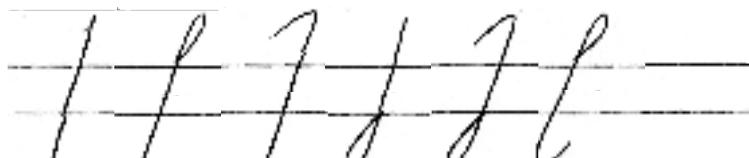

св-зв тв-цв сц без (бяз) прад звыш

-стаў-, аднак і інш
-станаў-

Трохмерныя знакі

кам ход вуч лаг (лог) лепш луч

Паўтарымерныя знакі

1 2 3 4 5 6 7

8 9 2 9 3 9

-ай -аў -ах -заця

je

-фікацяя -ванные -вацца -ваць -ваў

8 8 8 8 8

-ваўся -ваюць -вае -ваючы -ваюцца

A 3

-нік, -чык -юцца

Падлінейныя знакі

Г ІІІ дж што інш кан ства

дзел, цель праў гляд дол граф вось а, я

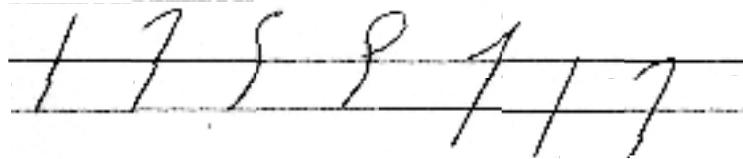
аўта ня нана, нена за з-за зра

раз сць льны, дзельны, цельны

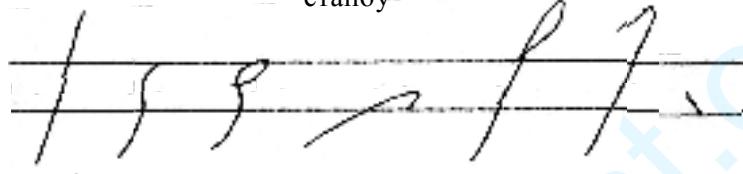
Малыя знакі.

Востраканцовые знакі

к в ст тк ўка вялікі х шмат

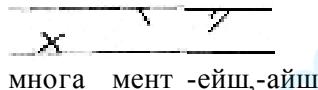
ск св сц стаў аднак кан ства
станоў

кам -сць -юцца аўта ход вуч над

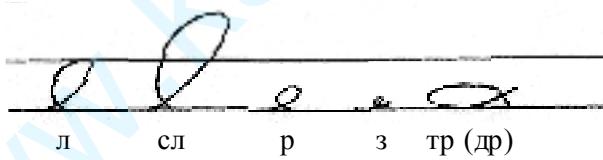

экс т ц е ю

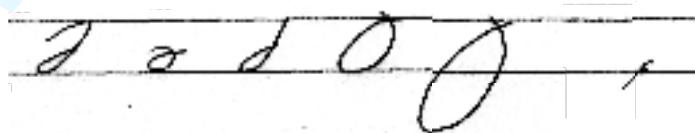
многа мент -ейш,-айш

Знакі левага авароту

л сл р з тр (др)

Знакі правага авароту

ж д дз сч (шч) дзел (цель) кропка

Практыкаванне 38.

Зерне і вочы – вось што займала найбольш, як цяпер я згадваю, мяне змалку. Цэлымі днямі я мог глядзець на арэх, гарошыну альбо на іншае якое-небудзь зярнятка, дзівячыся той неверагоднай сіле, што закладзена ў ім. Варта яму толькі крануцца зямлі – і адбываецца цуд: зерне ажывае, пускае карэнне, праастае. Само памірае, каб даць жыццё іншым зярняткам. Тых іншых чакае той жа лёс: паспейшы, яны таксама змушаны будуць загінуць і нарадзіць новыя зярніты. І так бясконца, так вечна – адно памірае, другое нараджаецца. З маленечкага, малюсенькага зярнятка, якое іншы раз і разгледзець як след няможна, вырастает куст, а то і высознае тоўстае – у некалькі ахватаў – дрэва.

(Барыс Сачанка. Вочы.)

Практыкаванне 39.

Мне выпала пражыць шэсць дзесяткаў. Беларусам, сынам зямлі сваёй я пачуваў і пачуваю сябе з малых гадоў. Але што давялося мне за сваё жыццё, ды ці толькі мне, а кожнаму з нас, хто думае, жывеся са спадчынай свайго народа, зрабіў яе сэнсам жыцця, перажыць за гэта, мабыць, адзін толькі Бог ведае. Кім толькі нас не называлі, у чым не папракалі і за што? За родную мову. Чаго толькі з гэтай нагоды не давялося перажыць ды перадумашь. І найперш: “Чаму я ў сваёй роднай старонцы кожны дзень, кожную хвіліну праз усё жыццё пачуваў і пачуваю сябе нейкім прыгнечаным, прыніжаным, непаўнавартасным. Сярод людзей загавары дзе-небудзь у горадзе на сваёй роднай мове – і на цябе глядзяць, як на белую варону. Ва ўстанову, бывала, якую зойдзеш – спыняць на паўслове, часам нахабна без усякагацырымону. А калі не перапыняць, прачытаюць табе цэлую лекцыю пра мову, што ёю адны пісьменнікі карыстаюцца, ды і то толькі на людзях, што ў гэтай мовы няма ніякайбудучыні. А то проста пачнуть выпытваць, чаму гэтай мовы трymаюся.

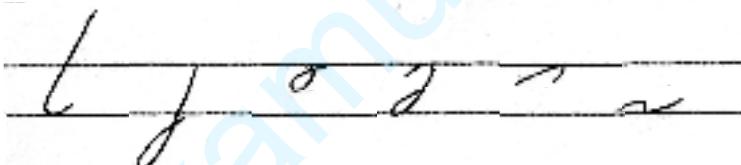
(Уладзімір Содаль. Беларуская душа.)

Тэма 3. Стэнаграфаванне

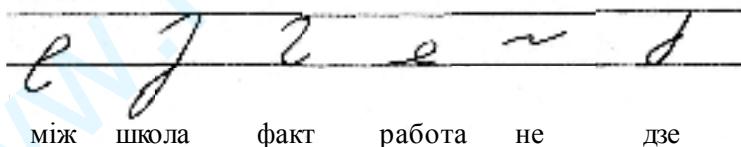
Раздел 3.1. Прыёмы скарочанага запісу слоў

Для кароткага, а – значыць – хуткага запісу словаў у стэнаграфіі выкарыстоўваюцца розныя прыёмы і спосабы скарачэння, якія агулам утвараюць цэлую сістэму. Некаторыя з гэтых прыёмаў ужываюцца ў звычайнім пісьме, некаторыя характэрныя толькі для стэнаграфіі.

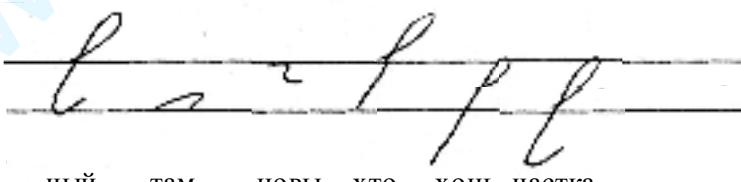
а) Запіс словаў знакамі алфавіту

быть год добра жалеза той на

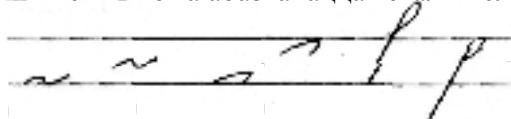
меж школа факт работа не где

чый там новы хто хоть частка

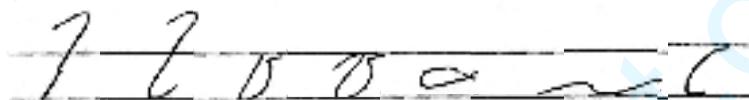
Пры гэтым адным знакам алфавіту ў залежнасці ад

яго размяшчэння можа абазначацца некалькі словаў.

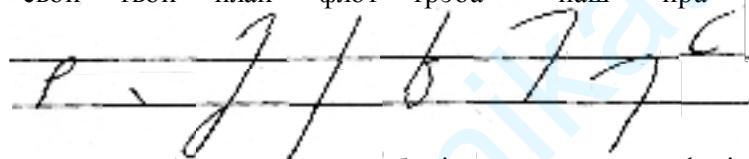

на не там той хто хоць

б) Запіс словаў злітымі знакамі

свой твой план флот трэба наш пра

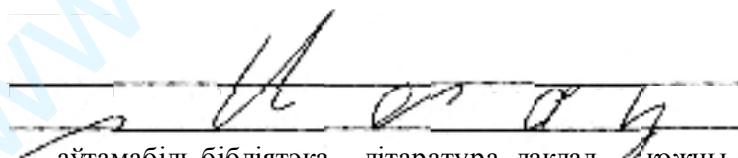
так над лепш каму былі звыш вось

Той самы зліты знак у залежнасці ад месца размяшчэння можа абазначаць некалькі словаў.

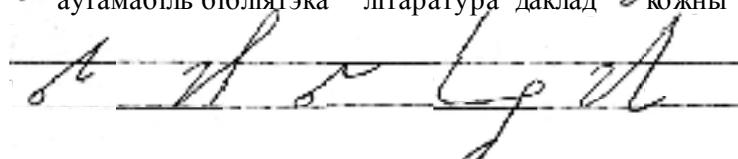

пра прафесія.

в) Запіс слова яго пачаткам

аўтамабіль бібліятэка літаратура даклад кошны

дыпламат вахта дысцыпліна бюджет фабрыка

и д а ѳ о

капітал карэспандэнт адсюль вышыня мінімум

th I sl b th

максімум толькі раптам амаль вельмі

et t ch l d f

рэдка цёмна марна дарэмна хутка

г) Запіс слова яго канцом

ф ж л ё

арганізацыя кваліфікацыя нараджэнне цяпер

т н с в

мір прынцып працэс

д) Запіс слова пачаткам і канцом

У звычайнym пісьме слова, якое запісваецца пачаткам і канцом, пішацца праз злучок. У стэнаграфіі слова пішацца злітна.

ла ф ѳ ѻ ѕ в

метад гаспадар халадзільнік здольнасць хтосьці

а ә ө ү

рацыяналізатар падарожжа маленства адзінства

б ғ ժ ь

смеласць уладарства гаспадарства хаця

е) Запіс словаў умоўнымі знакамі

— 6 ? 2

для апладысменты фронт пытанне пытанні

— 8 — 6 — 2

запыт спытца запытаць запытанне

— 5 4 11 16 =

распытаць спытца паралізм паралельны роўна

— 2 7 6 —

роўнавялікі раўнавага раўнапраёе параўнанне

— 6 > < x 6 —

параўнаць больш менш многа памножыць

— x x x x x —

шматлікі

размножыць множанне шмат шматнацыянальны

ж) Запіс словаў асаблівымі знакамі

Заручынні

широкі абнавіць абнаўленне навінка навіны

Год

першакласны ізялятар момант сабекошт сотня

Год

сто тысяча кубаметр меркаванне дакумент

з) Запіс абрывіятураў на ўзор слова злучэнняў беларускай мовы

МШЗ

- МШЗ (Міністэрства шляхоў зносін)

МУС

- МУС (Міністэрства ўнутраных спраў)

МЗС

- МЗС (Міністэрства замежных спраў)

г. зн.

- г. зн. (гэта значыць)

і т.д.

- і т.д. (і так далей)

- і д.т.п. (і да таго падобна)

- ВКЛ (Вялікае Княства Літоўскае)

- БНФ (Беларускі Народны Фронт)

- ВАВ (Вялікая Айчынная вайна)

- СШ (сярэдняя школа)

Практыкаванне 40.

Клён ачнуўся пасля зімовага нябыту. Спачатку насцярожана, а потым усё больш прагнайяго карані пацягнулі з адгалай зямлі яе бунтоўныя, п'яныя сокі, і тыя пабеглі ўсё вышэй да галін і галінак. Да сучка, што з восені ўчэпіста трymаў выпетраны бурштынавы лісток, які можна будзе скінуць толькі тады, калі пупышкі радасна і ўрачыста пырснуць новай пяшчотна-клейкай зелянінай.

Салодкая дрыготка прабегла па ўсім яго агромістым целе, і клён прачнуўся. Ён страпянуў веццем і ўсцешана ўбачыўся сваёй вышыні тое, што сніў усю доўгую завейную зіму: жоўта-блакітную, як ясны восеньскі дзень хату. Сядзібу, усю невялікую, багатую на сады вёску, поплаў з белымі плямамі гусей і няроўны лілавата-зялёны край лесу, дзе ён, клён, калісьці нарадзіўся, адкуль прыйшоў летась ласы на садавіну вожык, прыйшоў, ды зладзіўши ў ямцы непадалёк кубло-логава, так і застаўся ў садзе зімаваць – порсткі колкі клубочак, маленькую, кволую цеплыню якога клён адчуваў праз сон у зімовую халадэчу.

(Паводле У. Арлова.)

Раздел 3.2. Назвы месяцаў. Назвы дзён. Адрэзкі часу. Уласныя імёны.

**Практыка стэнаграфавання (пераход да ўяўнай
кантрольной лініі, стэнаграфічныя сышткі, абзацы,
знакі прыпынку)**

Назвы месяцаў.

Назвы месяцаў пішуцца скарочана. Прадугледжваецца скарочаны запіс абедзвюх назваў пятага месяца.

І - студзень Л - люты А - сакавік

К - красавік М - май Ч - чэрвень

Т - травень

Л - ліпень Ж - жнівень В - верасень

К - кастрычнік Л - лістапад С - снежань

Назвы дзён і іншых адрезкаў часу

Назвы дзён тыдня пішуцца коратка.

П - панядзелак А - аўторак С - серада

Ч - чацвер П - пятніца

С - субота Н - нядзеля

Найчасцей ужываныя адрэзкі часу пішуцца коратка.

дзень тыдзень месяц год паўгода

суткі гадзіна хвіліна мінuta секунда

мікрасекунда нанасекунда

Уласныя імёны.

Уласныя імёны пішуцца ў тэксле цалкам. Пры паўтарэнні ўласныя імёны пішуцца адным знакам, першай літарай або пачаткам слова і падкрэсліваюцца.

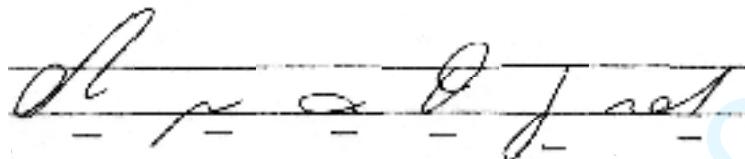
Міцкевіч Дунін-Марцінкевіч Колас Купала

Багушэвіч Каліноўскі Караткевіч Быкаў Гілевіч

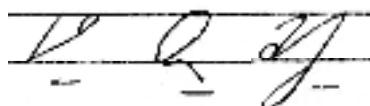
Геаграфічныя назвы, за рэдкім выключэннем, пішуцца скарочана пачаткам слова і падкрэсліваюцца.

Беларусь Эстонія Україна Расія Латвія Грузія

Літва Англія Турцыя Польща Германія Нью-Ёрк

Кіеў Лондан Варшава

У геаграфічних назвах з канцавым **стан** частка слова **стан** выпісваецца знакам **см** з адрывам і падыманнем на паўмеры без падкрэслівання.

Казахстан Татарстан Дагестан Туркменістан

Афганістан Таджыкістан Узбекістан Пакістан

Практыкаванне 41.

Вазьміце атлас і прыгледзьцеся да карты паўднёвай амерыканскай краіны Чылі. Бачыце: ля Ціхага акіяна, там, дзе да яго падступаюць магутныя вяршыні Андаў, знаходзіцца горад Дамейка. А крыху на поўнач – горны хрыбет, які носіць імя Дамейкі. Геолагі могуць называць мінерал

дамейкіт, батанікі – фіялку-даменкіяну. Аднак мала хто ведае, што ўсё гэта названа так у гонар нашага земляка, выдатнага патрыёта, вучонага і падарожніка Ігната Дамейкі.

... Кіламетраў за 25 ад Міра – цяпер Карэліцкі р-н – над берагам рэчкі Уша, у маёнтку Мядзведка, у сям'і старшыні Наваградскага земскага суда Іпаліта Дамейкі нарадзіўся ў пачатку пазамінулага стагоддзя сын, яому далі імя Ігнат.

У 1816 годзе, закончыўшы калегіюм у Шчучыне, Дамейка накіраваўся ў Віленскі ўніверсітэт. З затоенным дыханнем слухаў юнак лекцыі такіх выдатных вучоных, як Лелявель, Бароўскі, Франк, браты Снядэцкія.

Адначасова з Дамейкам у Віленскім ўніверсітэце вучыўся другі слайны сын зямлі беларускай, чыё імя ўжо тады было вядомае аматарам паэзіі. Гэта быў геніяльны беларускі паэт Адам Міцкевіч.

(Паводле А. Мальдзіса.)

Практыка стэнаграфавання

Уяўная кантрольная лінія.

Кантрольная лінія, якая па азначэнні можа быць рэальнай або ўяўнай, пасля засваення курса стэнаграфіі з ужытку сыходзіць – становіцца выключна ўяўнай, стэнаграфіст абходзіцца без яе, але пастаянна мае на ўзвaze пры падыманні і апусканні знакаў. Гэта дае стэнаграфісту магчымасць устанавіць сваю віртуальную меру пісьма ў адпаведнасці з асаблівасцямі свайго почырку, у залежнасці ад зроку і г.д.

Абзац.

Адступленні ад пачатку радка у пачатку тэкстаў і пачатку абзацаў у стэнаграфіі не робяцца. Пры неабходнасці паказаць абзац першы знак фразы падкрэсліваецца.

Знакі прыпынку.

У стэнаграфіі знакі прыпынку не ставяцца. Пры неабходнасці карыстаюцца знакамі кірыліцкага пісьма.

Стэнаграфія прызначана для запісу у першую чаргу жывой мовы. Пры маўленні прамоўца знакаў прыпынку не ставіць, у лепшым выпадку сяды-тады робіць паўзы. Пры маўленні паўзы ўзнікаюць пасля фразаў, якія складаюцца з часткі сказа, аднаго або некалькіх сказаў. У стэнаграфіі кожную фразу прынята пачынаць з новага радка.

Пры дэшыфраванні стэнаграфіст разбівае фразы на сказы, ставіць знакі прыпынку ў адпаведнасці з правіламі беларускай пунктуацыі. Стэнаграфіст самастойна фармуе абзацы (калі гэта не дыктуюка літаратурнага тэксту).

Стэнаграфічныя сшыткі (блакноты).

Пры стэнаграфаванні для паскарэння запісу прынята пісаць кароткімі радкамі. Каб зрабіць радок карацейшым, старонкі стэнаграфічных сшыткаў (блакнотаў) дзеляцца на 2-3 калонкі.

Практыкаванне 42.

Палессе! Ты ўсё – бясконцая і вечная паэма. Кожная лясная речка твая – дынамічны рэчытатыв ліры. Кожнае тваё ўрочышча – урачысты хор магутных галасоў. Кожнае дрэва тваё – Песня Песняў. Кожная галінка пад ветрам – неўміручы радок. І кожны свенет (мы завём гэта калодай для пчол) на дзічках тваіх – ода гэтаму вялікаму небу, на якім цяпер ласкавыя і чыстыя адценні вечара. І пад гэтым небам мы ехалі ў стагоддзі.

Кіламетраў за чатыры ад Данілевіч я яшчэ здалёк убачыў нешта такое, што сэрца маё не паверыла і ўпала, а пасля ледзь не выскачыла ад радаснай упэўненасці, што вочы мае не падманулі мяне...

or

go

the

you

old

at

help

all

one

gold

in

fall

of

big

play

bad

top

and

stop

it

Іспіл
Узі - І
Шыло
Дж - і
Ді Шура
Іса - Шад
Іштіл

Іс - Мід
Розів
Шыль
Шор
Джіл
Еніл

Упоперак пешао днай сцежкі, якая ў мініяцюры паўтарала гэты зрослы травой прасёлак, ляжаў, па казацкім звычаі раскінуўшы руکі і ногі, каржакаваты і моцны стары. А ля яго стаяла і прасілася падvezі старая.

Старая была першым прывітаннем ад стагоддзяў, у якія мы падарожнічалі. Нібы прыйшла з сярэдзіны вякоў у сваім з ног да галавы народным уборы. Не было хіба што наміткі, таго дзіўнага падабенства белай кісейнай чалмы, што завесаю падае на плечы і пакідае адкрытым адзін толькі

твар. Замест яе, на галаве была багатая хустка, гладкая і вышытая толькі па “на вугал” вышыўкай дзіўнай прыгожасці і майстэрства. На белай доўгай сарочцы не было жывога месца ад вышыўкі, зробленай, магчыма, за доўгія месяцы рукоj, дасканалай у сваім адчuvанні прыгожага.

(Паводле У. Караткевіч.)

в
в
ж
ж
ж
ж
ж
ж
ж
ж

ж
ж
ж
ж
ж
ж
ж
ж
ж
ж

near

~ by yell

nearby

buzz

spider

olive

apple

apple

yellow

yellow

large

yellow

leopard

a log

bird

yellow

egg

nest

nest

nest

Раздел 3.3. Скарачэнне словазлучэнняў

У стэнаграфіі найбольш ўжываныя словазлучэнні пішуцца адной графемай. Часцей за ўсё гэта дастатковая ўстойлівия словазлучэнні самага рознага плану.

а) Злучэнне азначэння з азначаным словам

У мове існуе цэлы шэраг дастатковая ўстойлівых спалучэнняў азначэння з азначаным словам. Гэтыя спалучэнні пішуцца ў стэнаграфіі разам.

	сярэдняя школа		научальны год
	наша краіна		весная народная творчесць
	рабочы дзень		беларускі фальклор
	вызвольны рух		беларускі народ
	мастацкая літаратура		народны павет
	дэмакратыч- ныя сілы		народны пісьменнік
	прыватны прадпрымаль- нік		вялікі чалавек
	сельская гаспадарка		

б) Злучэнне двух словаў, якія стаяць побач

У стэнаграфіі некалькі любых словаў, якія стаяць побач, могуць пісацца разам, але, якправіла, адно з гэтых словаў - часціца, прыназоўнік, злучнік, выклічнік або займеннік.

вы бачаце

дзякуючы
гэтаму

ва ўмовах

па меры

у цэлым

у час

на аснове

бліжэйшая
будучыня

бліжэйшы
перыяд

таксама

будучы год

у выніку

бягучы год

так што

пры гэтым

тое што

там дзе

в) Злучэнне першых знакаў кожнага слова

Хуткасць пісьма будзе яшчэ большай, калі запісваець

адной графемай некалькі словаў. Для яшчэ большай хуткасці кожнае слова падаецца першым знакам.

да пэўнай
меры

у пэўны час

у гэты час

можна не
сумнявацца

мы павінны

мы павінны
дабіцца

а таксама

за апошні год

не можна быць
сумнівую

да апошній
ступені

г) Запіс словазлучэнняў з адрывам

Некаторыя графемы словаў злучэнняў фармуюцца спосабам напісання з адрывам.

актыўны
ўдзел

музычны
інструмент

неабходна
заўважыць

шматлікая
армія

неабходна
адзначыць

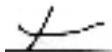
культурны
ўзровень

неабходна
зазначаць

кандыдат
навук

доктар навук

вялікае
значэннезаручнае
навучанневялізнае
значэнне

Займеннік ***сабе, сябе, табе, цябе*** пішуцца з адрывамі знакамі ***c, m, u*** шляхам перакрэслівання папярэдняга знака.

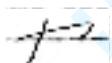
сам сабе

каб табе

само сабой

каб цябе

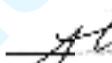
сам на сабе

як сябе

пра сябе

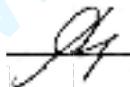
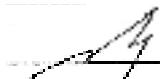
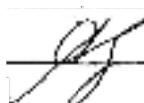
як сябе самога

пра цябе

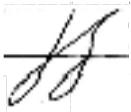
д) Пропуск займенніка *той*

Займеннік ***той*** у словазлучэннях пропускаецца ва ўсіх склонах.

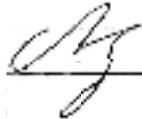
заключаецца ў
тым, кабзацікаўлены
у тым, кабзаключаецца ў
тым, штодабіваецца
таго, каб

для таго, каб

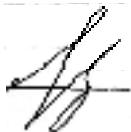
гаворыць пра
тое, што

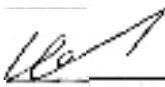
прыводзіць да
таго, што

па тым часе

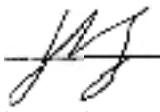
зыходзячы з
таго, што

па меры таго,
як

падобна на
тое, як

гаворка пра
тое, што

звыш таго,
што

перед тым, як

пасля таго, як

е) Зліванне аднародных знакаў

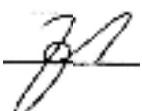
Калі папярэдніе слова канчаецца на нейкі знак, а наступнае пачынаецца з гэтага ж знака, то знак пішацца адні раз.

эканамічны крызіс (*ек + крыз*)

широкое распашоджванне (*шир + рас*)

широкое развиццё (*шир + разв*)

сыр

сыравінны раён (*сыр + раён*)

сыр

сыравінныя рэсурсы (*сыр + рес*)

вяс

вяснавая сяўба (*вяс + сяўб*)

гіст

гістарычна спадчына (*гіст + спад*)

**ж) Пропуск прыстаўкі другога слова, пропуск
сярэдніх слоў**

У дастатковая ўстойлівых фраземах для паскарэння запісу ў шэрагу выпадкаў пропускаюцца сярэднія слова, прыстаўкі другога слова.

перш

першае месца ў свеце

дзе

дзе б там ні было

месяч

месячная праграма

восьмі

васьмігадзінны рабочы дзень

у што

у што б там ні стала

бесперабойнае забеспячэнне

актуальная задача

чарговая задача

Першая Сусветная вайна

аплатны дакумент

прапускная здольнасць

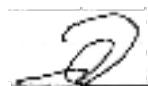
тэхнолагічны працэс

прадметы шырокага спажывання

прадметы народнага спажывання

3) Устойлівия словазлучэнні

Устойлівия словазлучэнні ўстэнаграфіі – гэта нетолькі фразеалагізмы, а і словазлучэнні, харктэрныя для пэўнага пласта лексікі (тэхнічна-тэхналагічныя звароты). Прапісваюцца яны з дапамогай знака абагульнення.

цалкам і
поўнасцю

узад і ўперад

знізу ўверх

не на словах, а
на справе

работнікі
работніцы

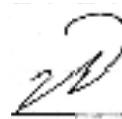
даплаты і
надбаяўкі

увоз і вываз

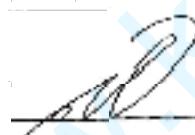
колькасць і
якасць

выкананне і
перавыкананне

дыпламатыч-
ныя колы

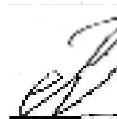
ад пачатку
да канца

механізацыя і
аўтаматыза-
цыя

фабрыкі і
заводы

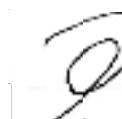
падыманне і
апусканне

больш – менш

зверху ўніз

сілы і сродкі

правая і
левая

праўда і мана

дні і ночы

i) Скарачэнне словаў, якія паўтараюцца

Словы(іх часткі), якія паўтараюцца, пішуцца адзін раз і дапаўняюцца знакамі паўтору.

ледзь – ледзь

тварам да твару
(твар у твар)

нага за нагу

вочы ў вочы

мала -
памалу

рука руку

час ад часу

крок за крокам

лепші лепш

адзін за аднаго

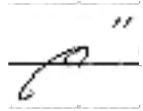
з дня ў
дзень

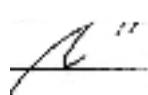
калі - нікалі

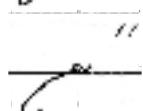
з месяца
ў месяц

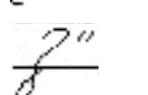
на ўсё
пра ўсё

з году ў год

 раз ад разу

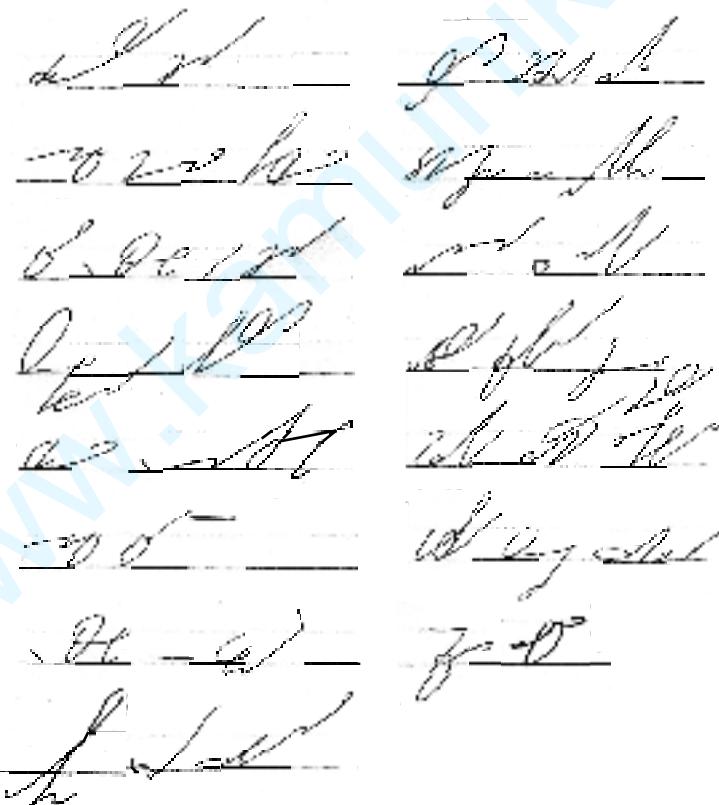
 раз-пораз

 раз за разам

 доля – нядоля

Практыкаванне 43.

Красавала жытга. Цёплы вецер хвалямі плыў над полем, і жытга слухмяна схілялася каласамі над цягучай цёплай плынню. Над полем у промнях заходнага сонца трапятаў, заліваўся жаваранак. Нібы падвешаны на нябачайнай нітцы да неба. Спадала гарачыня, гусцелі фарбы наваколля, духмяна пахла лугавой травой і ўгрэтай зямлёй.

Практыкаванне 44.

Мабыць, праўда, што ўжо на генетычным узроўні жанчына мацнейшая за мужчыну і далей у працэсе нялёгкага існавання найменш паддаецца ўздзеянню асяроддзя, захоўвае сваю самасць. Асабліва тое праяўляецца ў канфліктных момантах, калі трэба абараніць сябе, сям'ю, дзяцей. А то і мужа. Мужчына не мае такой пэўнасці, бо дужа шмат магутных акалічнасцяў упльывае на яго – у лада, партыі, войска, дзе з ім толькі і робяць, што ломяць, становяць на калені. Мусіць, усё тое і сфармавала сучасны не надта зайдросны архетып беларускага мужыка ў жыцці і літаратуры - беднай, рагманай, баязлівай істоты. Таго, пра каго кажа выслоўе: красці бацца, працаваць лянуецца, прасіць саромеецца. Тоемы спрэс назіралі пасля вайны калі адважныя цягам чытарох год партызаны ў мірны час страцілі ўсю свою адлагу і даюць памыкаць сабой кожнаму, хто таго захоча. У тым ліку і з жаночага боку, які аднак жа мала ў вайну згубіў. А можа яшчэ і набыў – разуму і рашучасці.

(В. Быкаў.)

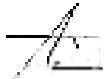
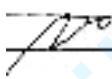
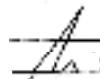
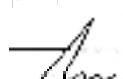
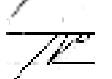
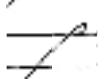
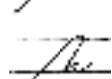
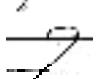
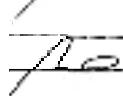
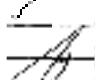
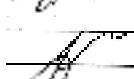
Слоўнікі скарачэнняў

На працягу навучальнага працэсу і практычнага стэнаграфавання кожны стэнаграфіст напрацоўвае масіў словаў і словазлучэнняў, якія ён піша скарочана. У залежнасці ад спецыфікі тэкстаў, якія даводзіцца стэнаграфаваць, гэтая масівы могуць быць самыя розныя. Па колькі існуе шмат способаў скарачэння, то кожны стэнаграфіст можа скараціць адно і то еж слова або словазлучэнне па-рознаму. Чым большым запасам скарачэнняў валодае стэнаграфіст, тым хутчэй ён піша.

У дадзеным навучальnym дапаможніку прыводзяцца слоўнікі найбольш аптымальнага скарачэння групаў часта ўжываных словаў і словазлучэнняў. Скарачэнні, прыведзеныя ў слоўніках не з'яўляюцца абавязковымі для выкарыстання, але могуць служыць важным дапаможным матэрыялам.

Слоўнік скарочанага запісу словаў

А

	абанемент		авіязавод
	абанент		авіяносец
	абанентны		авіяпрамысловасць
	абарона		авіятранспарт
	абмеркаванне		авіяцыя
	абсолютна, абсолютны		агітаваць
	абставіны		агітацыя
	аванс		агітатар
	авантура		аграном
			агранамічны
			агранамія

	агарны		адзна чаны
	агратэхніка,		адказна сць
	агратэхнічны		адказны
	агрэсія		адносіны
	агрэсіўны		адносны
	агул, наогул		адняць
	агульна народны		адміністратар
	агульны		адміністра- тыўны
	адабрэнне		адміністрацыя
	адва кат		ад мысло вец
	адвакатура		аднак
	адгэтуль		адпаведна
	аддзяленне		адпаведна сць
	аддзяліць		адставанне
	адзна ка		адстала сць
			адсталы
			адсюль

	адгуль		альтернатыва
	адусюль		амаль
	Айчына,		Амерыка
	айчынны		анатомія
	акадэмік		ануляваць
	акадэмічны		апарат
	акадэмія		апаратура
	акліматызацыя		апладысменты
	акрэдытаўаны,		арганізацыя
	акрэдытацыя		аргтэхніка
	акрэдитыў		армія
	актуальнасць,		арыстакрат
	актуальны		
	але		арыстакра-
	алфавіт		тычны
	альпінізм		арсенал
	альпініст		артылерыст

	артылерыя		асфальт
	архітэктар		асяродак
	архітэктура		асяроддзе
	асаблівасць		атэстат
	асаблівы		аўтабаза
	асартымент		аўтазавод
	асвета		аўтамабіль
	асветнік		аўтарытарны
	асігнаванне		аўтатрактарны
	асістэнт		аўтатранспарт
	аснова		аўтобус
	асноўны		аўторак
	асоба		афармленне
	асобны		афішэр
			ахова
			ахоўны

Б

	бензасховішча
	бензін
	бібліятэка
	бізнэс
	больш, большасць
	будаўніцтва
	будо ўля
	будпляцоўка
	бухгалтар
	бухгалтэрыя
	была, былі
	былі б, было
	былы
	быў, быць
бадай	
бактэрый	
баланс	
банк	
батальён	
батарэя	
баяздоль- насць	
баяздольны	
без	
безагавора- чны	
беззваротны	
беларускі	
Беларусь	
белетрыстыка	

	быццам		вельмі
	бюджэт		веравызнанне
	бюракрат		верасень
	бюракратызм		ветліва, ветлівы
	бюракратыя		вёска
В			відавочна
	вадасховішча		вітамін
	ваенізаваны		вобласць
	ваеншчына		водаправод (вадапровад)
	вайсковец		войска
	вайс ковы		вось
	вакол		выбылі
	ведамства		выбыў
	ведамасны		выбыш
	велізарны		вывідка
			вывіденік
			выгада

	выгадна		вышай, вышэйшы
	вызваленне		вядомасць
	вызваліць		вядомы
	выкананне		вялізны
	выкананаць		вялікі
	выканкам		вяртанне
	выпрацоўка		вясковы
	выработка	Г	
	выращаць		гаварыла
	вырашэнне		гаварылі
	высока-		гаварыў,
	кваліфікаваны		гаварыць,
	высока-		
	прадуктыўны		
	высокаразвіты		
	высокаякасны		газета
	высока, высокі		галава
	вытворчасць		галоўны
	вытворчы		галоўнейшы

	гарадскі		грамадзянін
	гаспадар		грамадзянскі
	гаспадарка		грамадскі
	гаспадарчы		граніца
	гаспадыня		графік
	гасразлік		графіка
	гвардыя		грузаварот
	генерал		грузапад' ёмнасьць
	гігант		
	гіантскі		Д
	глыбіня		да
	год		дадаць
	горад		даклад
			дакладна,
			да
			кладны
			дакладна сць

<u>д</u>	далёкі	<u>д</u>	дыпла матыя
<u>д</u>	далёкаўсходні	<u>д</u>	дыпламатычны
<u>д</u>	дапамога	<u>д</u>	дисцыпліна
<u>д</u>	дапамагаць	<u>д</u>	дыфер акцы- яльны
<u>д</u>	дапамагчы	<u>д</u>	дыялект
<u>д</u>	дапаможны	<u>д</u>	дыялектны
<u>д</u>	дарэмна	<u>д</u>	дыялектыка
<u>д</u>	дастатақ	<u>д</u>	дэкларацыя
<u>д</u>	да статко ва	<u>д</u>	дэма крат
<u>д</u>	датэрмінова	<u>д</u>	дэмакратычны
<u>д</u>	дафинансаванне	<u>д</u>	дэмакратыя
<u>д</u>	для	<u>д</u>	дэпутат
<u>д</u>	дрэва	<u>д</u>	дэпутаці
<u>д</u>	др аўляны	<u>д</u>	добра
<u>д</u>	дрэваапрацоўка	<u>д</u>	добраахвотны
<u>д</u>	дывізія	<u>д</u>	добрасумленны
<u>д</u>	дыктатар	<u>д</u>	долар (даляр)
<u>д</u>	дыктатура	<u>д</u>	допыт
<u>д</u>	дыпламат		

 драматург

 драматургія

 дружба

драматург

драматургія

дружба

 є

 ён

 ёсць

Дз

 дзе

 дзеля

 дзесятак

 дзеянне

 дзякую

 дзяржа ва

 дзяржаўнік

 дзяўчына
(дзеўчына)

дзе

дзеля

дзесятак

дзеянне

дзякую

дзяржа ва

дзяржаўнік

дзяўчына
(дзеўчына)

 жалеза

 жалезабетон

 жалезны

 жанчына

 жнівень

 жорстка

 жыць

 жывёла

Е

 еўра

 Еўрапарламент

 еўрамонт

 Еўрасаюз

 Еўропа

еўра

Еўрапарламент

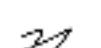
еўрамонт

Еўрасаюз

Еўропа

 жывёлагадоўля

 жыллё

 жыллёва-
будаўнічы

 журналіст

3

	за		закупка
	заатэхнік		занятак
	забеспячэнне		запытаць
	забяспечанасць		затое
	забяспечыць		заяўсёды
	завод		заходнебела-рускі
	заводскі		заходнеўра-пейскі
	задавальненне		здавальняльна землекары-станне
	задавальняць		зэмлеўладка-ванне
	задача		зернесховішча
	заканадаўства		з-за
	заканадаўчы		зноў
	заканамерны		зноўку
	закон		зрэдку
	законапраект		зямельны
			зямля
			зямны

I

	індывідуальны
	індывідуаліст
	Індия
	індустрый
	індустрыйлізацыя
	індустрыйльны
	інжынер
	ініцыятар
	ініцыятыва
	ініцыятыўнасць
	інкарпарацыя
	інстытут
	інтэлігент
	інтэлігентны
	інтэлігенцыя
	інцыдэнт
	іншаземны
	іншы
	іх

	K	
	каапераванне	
	кааператар	
	кааператыў	
	кааперацыя	
	каб	
	кале ктывізацыя	
	кале ктыў	
	калектыўны	
	калі	
	каля	
	камандзір	
	камбінат	
	камптар (камп'ютар)	
	каму	
	кандыдат	
		кандыдатура
		канікулы
		капітал
		капітальны
		капітала-
		ўкладанне
		караняплод
		карэспандэнт
		карэспандэнцыя
		кастрычнік
		каторы
		кваліфікаваны
		кепска
		кіраунік
		кірауніцтва
		кіровец
		кіраунічы
		кожны
		корманарых-
		тоўка

	красавік		лексіка
	кропка		лекцыя
	кругаварот		лепиш, лепши
	кругагляд		лёгка, лёгкі
	крызіс		лётчык
	крытыка		ліберал
	крытычны		лідар
	крыгэр (крытэрый)		ліквідаваць
	крыху		ліквідатар
	культура		ліквідацыя
	культработнік		ліпень
	курорт		лістапад
	кюры		літаратар
Л			літаратура
	лабарант		лічышъ
	лабалаторыя		лозунг
	легендарны		любы
	лейтэнант		люты
			ля

M

 <i>mabільны</i>	 <i>mabіlizatsiyны</i>	 <i>magazin</i>	 <i>madernavanne</i>	 <i>madernizaцыя</i>	 <i>maj</i>	 <i>maxsimalny</i>	 <i>maxsimum</i>	 <i>mala, malы</i>	 <i>malakroye</i>	 <i>malekula</i>	 <i>malokulyarny</i>	 <i>mantazh</i>	 <i>mantazhavacь</i>	 <i>manipulyatsiya</i>	 <i>manifest</i>	 <i>manifestatsiya</i>
 <i>matematyk</i>	 <i>matematyka</i>	 <i>matematichny</i>	 <i>materyal</i>	 <i>mashtab</i>	 <i>menedzhar</i>	 <i>menedzhment</i>	 <i>menish</i>	 <i>menshasicy</i>	 <i>merapryemstva</i>	 <i>mesiac</i>	 <i>metad</i>	 <i>metadyyst</i>	 <i>metadychny</i>	 <i>metodika</i>	 <i>metrapalitzen</i>	 <i>metro</i>
 <i>mechanizatsiya</i>																

	між		мо ладзь
	мікраарганізм		мо ладзе вы
	мікрабіялогія		моц, моцна
	мікрасекунда		мужчына
	мікраскоп		музыка
	мілітарызацыя		муніципалітэт
	мілітарызм		муніципальны
	мінімальны		мэтазгодны
	мінімум		мясакамбінат
	мінuta		Н
	мир		на
	міралюбівы		наадварот
	мітынг		навіна
	многа		навэла
	мноства		над
	мой		надзвычайны

	надзея		натарыяльны
	нажаль		нафта
	найлепши		нафтапера- гонны
	належаць		нафтаправод
	наменклатура		нацыя
	нанава		нацыялізм
	нанасекунда		нацыяналь- насьць
	наперад		нацыянальны
	нараджэнне		наш
	нармаванне		не (ня)
	нармальны		не аддымны
	нарматыў		неаднаразовы
	народ		недалёкі
	народны		недарэмна
	народніцтва		недатыкаль- насьць
	нарэшце		недатыкальны
	НАТА		незадаваль- неннне
	натарыюс		незалежнасьць
			незалежны

	некаторы	П	
	нельга		па
	непраца- здольны		павышэнне
	неўраджай		пагранічнік
	неэканамічны		пад
	нікога		падкрэсліць
	нікому		падкрэсліў
	нічога		пакуль
	нічаму		паліклініка
	новы		палітык
	норма		палітыка
	нядзеля		палітычны
	няма		палова
	няраўна- праўны		паляпшэнне
	няроўна, няроўны		паміж
	няроўнасць		памочнік
			панядзелак

	папраўка		перадавік
	паралель		пярэдні
	паралельны		перадумова
	парламент		перамога
	парламенцкі		пераможаць
	парламен- тарый		пераможны
	парламянцёр		перспектыва
	парытэт		перш, першы
	пасля, после		першапачат- ковы
	паслядоўна, паслядоўны		першакласны
	патрабаванне		першачарговы
	патрабаваць		першынство
	патрабуе		перыяд
	патрэба патрэбна, патрэбны		перыядычны
	паўнамоцны		песімізм
	паўтара		план
	перед		планіроўка

	Польшча		прафесійны
	папыгач		прафсаоз
	попыт		прафсаозны
	пра		працэнт
	прад		працэс
	прадмет		працэсуальны
	прадметны		працяжнік
	прадпрыемства		прыватны
	прадпрымальнік		прыватн аўласніці
	прадукт		принцып
	прадуктыўны		принцыпіяльны
	прадукцыя		прырода
	праз		прыродны
	прамысловасць		прырода-знайста
	прамыловы		прэзідым
	прафесія		прэзідэнт
			презумцыя

публіка

публіцыст

публічны

пункт

пшаніца

пытанне

пытаць

пятніца

пяхота

Р

работа

работнік

работніца

рабочы

радыеактыў-
насць

радыенукліды

радыё

радыёвяш-
чаннерадыёкамен-
татар

радыёкропка

радыёпрыёмнік

радыёстанцыя

радыкальны

радыяцыя

развівацца

разгарнуў

разгарнуць

разгортванне

раптам

Расія

распытаць

раўнавартасны

	райунпрауны		рэальны
	районацэнны		рэдка, рэдкі
	рахунак		рэзэрв
	рахункавод		рэзервовы
	рашаць		рэканструкцыя
	рашучы		рэканструяца
	рашэнне		рэспубліка
	росквіт		рэспубліканскі
	роўна		рэформа
	роўнавялікі		сэфармаванне
	рубель		рэшта
	рэактыў		рэштка
	рэактыўны	С	
	рэалістычны		са
	рэалія		садо ўнік
	рэальнасць		садоўніцтва

	садружнасць		сістэматычны
	сакавік		сістэмны
	самалёт		сказаць
	сацыял-дэмаарат		скеptyцызм
	сацыялогія		скіпетр
	сацыяльны		скульптар
	свабода		скульптура
	свабодны		служба
	свой		служовец
	секунда		снежань
	сенсацыя		спаборніцтва
	серада		спаборнічаць
	сёння		спецыяліст
	сімвал		спецыяльнасць
	сімвалізм		способ
	сістэма		спытаць

спярша

станок

станкабудаванне

старонка

статус

статут

ствараць

стварэнне

студзень

субота

субсідия

сумесны

сума

сумленне

сустрэча

сутькненне

сховішка

сюды

сюды-туды

сяды-тады

сядзіба

сяржант

Т

тавар

таваразварт

так, такі

таксама

таленавіты

талент

там

твой

творчасць

той

торф

травень

	трайны		тэлевіzar
	трактар		тэлеграф
	трактара- будаванне		тэлефон
	трансатлан- тычны		тэмперамент
	транспарт		тэмпература
	транспартны		тэндышайны
	трансфарматар		тэндрэнцыя
	трыбуна		тэарэтык
	трыбунал		тэорыя
	трэба		тэхніка
	туберкулёз		тэхнікум
	туды		тэхнічны
	туды-сюды	у	
	турбіна		увекавечанне
	турнір		увекавечыць
	турист		угнаенне
	тут		удакладненне
	тысяча годдзе		удачны
	тэле		ужо

узмацненне

Ф

узворень

Украіна

умова

умоўнасць

універсальны

універсітэт

унікальны

упаўнаважаны

ураджай

ураджайнасць

ураджайны

ураўнанне

ураўнаважаны

ураўнілаўка

устойлівасць

устойлівы

фабрыка

фабрычны

факт

фактар

фактура

фактычны

фальклор

фальсіфікатар

фальсіфікацыя

фармаванне

фармальны

фаянс

феадал

феадалізм

феадальны

федэральны

федэратыўны

	федэрацыя		фундаментальны
	фестываль		функция
	фізкультура		фураж
	філософія		
	філосаф		X
	фінансаванне		хадайніцтва
	фінансавы		халадзільнік
	фінансы		характар
	фірма		характарыстыка
	фланг		характарыза-ваць
	флот		характэрны
	форма		харошы
	форменны		хвіліна
	франтавы		хімікаты
	франтавік		хімія
	франталъны		хімічны
	фронт		
	фронтавец		
	фундамент		

	хіург		цераз
	хіургічны		цёмна
	хлеб		цикава
	хлеба завод		цикавасць
	хлебароб		цыркуль
	хаця		цыркуляр
	хораша		цигадэль
	хоць		цигата
	хто		циэлы
Ц			циэнтнер
	цалкам		циэнтр
	цеплыня		циэнтралізацыя
	цеплаёмкасць		циэнтралізм
	цеплатэхніка		цияжка, цяжкі
Ч			чалавек

	чалавеканена- вісніцкі		чыноўнік
	чалавецтва		чыста, чисты
	чалавечнасьць		чыстакроўны
	чарцёж		чыстапародны
	чарчэнне		III
	частка		шавініст
	часта, часты		шавіністычны
	четырох- гадовы		шанец
	чыгунка		шахта
	чыгуначнік		шахцёр
	чыгуачны		шко ла
	чый		школьнік

школьны
 шлакабетон

школьны

шырыня
 шырата

Э

шмат
 шматлікі
 шматнацыянальны
 што

шмат

эвакуацыя
 эвакуявы
 экалогія

эвакуацыя

эвакуявы

экалогія

штрайкбрэхер
 штурм
 штурмавік
 штурман
 штурмаўшчына

штрайкбрэхер

штурм

штурмавік

штурман

штурмаўшчына

широкамаштабны
 широкі
 шир спажкыў

широкамаштабны

широкі

шир спажкыў

еканаміст
 еканамічны
 еканоміка
 еканомія
 еканомны
 экватар
 эквівалент
 экзамен
 экзэмпляр
 экскурсант
 экскурсія

еканаміст

еканамічны

еканоміка

еканомія

еканомны

екватар

эквівалент

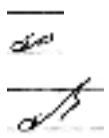
экзамен

экзэмпляр

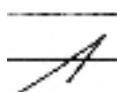
экскурсант

экскурсія

<u>е</u>	экспансія	<u>э</u>	энергетыка
<u>е</u>	экспарт	<u>н</u>	энергія
<u>е</u>	экспедыція	<u>и</u>	энтузіазм
<u>е</u>	эксперт	<u>и</u>	энтузіаст
<u>е</u>	эксплуататар	<u>о</u>	епідемія
<u>е</u>	эксплуата- цыйны	<u>е</u>	естрада
<u>е</u>	эксплуатація	<u>и</u>	эффект
<u>е</u>	экспрапры- яція	<u>и</u>	эффектны
<u>е</u>	экстраардзі- нарны	<u>и</u>	эффектыўны
<u>е</u>	экстранны		
<u>е</u>	экстэрраты- тарыяльнасць		Ю
<u>е</u>	электра	<u>ю</u>	юбілей
<u>е</u>	электрапера- дача	<u>ю</u>	юбілейны
<u>е</u>	электрастан- цыя	<u>н</u>	юнаты
<u>е</u>	электрафіка- цыя	<u>н</u>	юнацтва
<u>е</u>	электрык	<u>и</u>	юны
<u>е</u>	электрычнасць	<u>и</u>	юрыдычны
<u>е</u>	енергетык	<u>и</u>	юрысконсульт

юрыспрудэнцыя

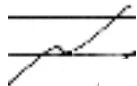
юрист

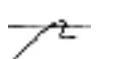
як

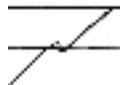
які

яна

яно

яны

эмч

Слоўнік скарочанага запісу словазлучэнняў

А

	аб гэтым
	абсолютная большасць
	абы дзе
	абы хто
	абы што
	агітацыя і прапаганда
	агульнаадукатыўная школа
	адміністрацыйно-тэхнічны персонал
	адным словам

	адпускныя цэны
	адзін аднаго, адзін аднаму
	адзін другога, адзін другому
	адзін з іх
	адзін з многіх
	адзін з нямногіх
	адзін і той жа
	азімая пшаніца
	акадэмія навук
	акрамя таго
	акрамя таго, што
	аптовыя цэны

	Арганізацыя		без адрыву ад вытворчасці
	Айчынная вайна		без выключэння
	асенне-зімні перыяд		без сумнення
	атамная станцыя (AC)		без усякага сумнення
	аўтаматычная тэлефонная станцыя (ATC)		беларускае войска
	аўтаномная вобласць		Беларуская Народная Рэспубліка (БНР)
	аўтаномная рэспубліка		беларускі прадпрымальнік
	аўтатрактарная прамысловасць		бліжэйшая будучыня
	ашчадны банк		больш, чым калі б тое ні было
Б			будзьце здаровы
	бадай што		буйнаярагатая жывёла
	баявая падрых тоўка		бурныя апладысменты
			бурныя працяглыя апладысменты

быць можа

Вваеннае
становішча

важная задача

важнейшая
задачавойскова-марскі
флот (ВМФ)войскова-павет-
раныя сіллы
(ВПС)

вакол сябе

валавая
прадукцыявасьмігадзінны
рабочы дзень

ва ўсе, ва ўсіх

ва ўсіх абласцях

веснавыя
палявыя работы

водны транспарт

выбарчы сход

высокавы-
творчае
абстайліванневысокое
напружениевысокі тэхнічны
узорывытворчае
навучанневытворческі
працывыхавчай
работывышэйшая
адукцыявышэйшая
навучальная
установа
(ВНУ)

вялізарнае значэнне

вялікае значэнне

вялізнае значэнне

Вялікае Княства
Літоўскае
(ВКЛ)

Н

Вялікая Ай-
чынная вайна

Н

Вярхоўны Савет
(ВС)

Г

Г

гаварыць пра
тое, што

Г

гаворыць сам за
сябе

Г

газеты і
часопісы

Г

галоўным
чинам

Г

гарады і вёскі

Г

гатовая
прадукцыя

Г

грамадская
арганізацыя

Г

гуманітарная
дапамога

Г

гуманітарныя
навуки

Г

гэта значыць

Д

Д

дабіщцатаго, каб

Д

даданая
вартасць

Д

дадатковае
фінанса-
ванне

Д

даплаты і
надбайдзюкі

Д

да статку ва
адзна чыць

Д

да той пары,
пакуль

Д

да тых часоў,
пакуль

Д

да тых
часоў, як

Д

для многага

Д

для многіх

Д

для таго, для
чаго

Д

для таго, каб

Д

доктар навук

Д

доўгатэрміновы
кредыт

	другараднае значэнне		жывёлагадоўчая ферма
	Другая Сус- ветная вайна		3
	дыпламатычныя колы		за апошні год
	дэмакратычная рэспубліка		за апошні час
	Дз		забеспячэнне бяспекі
	дзе б там ні было		завод- вытворца
	дзе-небудзь		завочнае навучанне
	дзеля таго, каб		за гэты перыяд
	дзякуючы таму, што		задача заключаецца ў тym каб з аднаго боку
	дзяржавае значэнне		за межныя краіны
	дзяржавныя інтарэсы		заміж таго, каб за мінулы перыяд
	Ж		за мір
	жалезабетонная канструкцыя		

за мір ва ўсім свеце	і да таго падобна
за сабой	ільготны крэдyt
затраты вытворчасці	і так далей
звярнуць увагу	і так далей, і да таго падобна
звярнуць сур'ёзную увагу	K
з другога боку	каб жа
з-за таго, што	каб жа ж
зневядная палітыка	Кабінет Міністраў
з пункту гледжання	калі б
зыходзячы са сказанаага	калі можна так выразіцца
I	калі можна так сказаць
і іншыя	каляровы метал
імперскі светапогляд	камунальная гаспадарка
індустрыяльная краіна	кандыдат навук
	канкурэнтная барацьба

	канстытуцыя Рэспублікі Беларусь		кароткатэрмі- новы крэдyt		лёгкая індустрыя
	карысныя выкапні		літаратура і мас тацтва		
	карэнным чынам				M
	квадратны корань		мабілізацыйная гатоўнасць		
	кодэс законаў аб працы		мала-мальскі		
	кожны раз		малочны прадукт		
	кожны з іх		масавая арганізацыя		
	колькі разоў		мас тацкая літаратура		
	культурнае аблугоўванне		мас тацкая самадзейнасць		
	культурна- асветніцкі		матэрыяльнае забеспечэнне		
	L				
	лабараторнае аблугоўванне		матэрыяльны дабрабыт		
	лепш за ўсіх		машина будаўнічы завод		

	медыка-санітарная служба		мытны саюз
	медицынскі інструмент		Н
	міжнародная арганізацыя		навука і тэхніка
	міжнародная канферэнцыя		навукова -даследчы інстытут (НДІ)
	міжнароднае становішча		навуковае таварыства
	між сабой		навучальная программа
	між тым		навучальная установа
	між тым як		навучальны год
	мясцовы савет		навучальны працэс
	мінеральныя ўгнаенні		надзвычай важна
	мір і супрацоўніцтва		норматыўна-прававая база
	міралюбівая краіна		народная асьвета
	многія іншыя		народная рэспубліка
	можа быць		на працягу
	мо ладзвевая арганізацыя		на самай справе

	населены		пункт		некалькі		гадоў
	тому		назад		не тое,		што
	на тое,		каб		не только		
	наўрад		ци		не што іншае,		як
	на ўсякі		выпадак		нізкае		
	нафтавае		радовішча		напруженне		
	нафтавая		свідравіна		Нобелейская		прэмія
	на хуткую		руку		норма		выпрацоўкі
	нацыянальна-		вызвольны		няглядзячы		
	рух				ні на што		
	нацыянальны				няглядзечы		на тое, што
	сход				няма сумніву		
	неабходна						
	адзна чыць						
					па апошняму		
					слову навукі і тэхнікі		
	не можа быць				павестка дня		
	і гаворкі				павінен быў		
	непасрэдны						
	ўздел						

	павышэнне вытворчасці працы		прадметы широкага спажывання
	павышэнне кваліфікацыі		прамысловы тавар
	падаходны падатак		працоўныя масы
	па меры таго, як		працяглыя апладысменты
	па-другое		прыватная უласнасць
	па- сапраўднаму		прыняць усе меры для таго, каб
	пасяўная плошча		прыроднае багацце
	педагагічны інстытут		прыродныя рэсурсы
	передавая тэхніка		прэм'ер-міністр
	першае месца ў сусветнай науцы		P
	першакласная тэхніка		рабочая сіла
	прагэта		рабочырух

	рабочая і		рознічны
	рабочая і сяляне		гандаль
	радыёактыўны		рознічны
	элемент		тавараабарот
	радыяцыйная		рынкавая
	медицина		гаспадарка
	радыё і		рэнтгенаўскія
	тэлебачанне		промні
	радыётэхнічна		Рэспубліка
	прамысловасць		Беларусь
	разам узятыя		Реч Паспалітая
	раздзельная		
	уборка		
	раз і на		C
	заўсёды		Савет Міністраў
	назаўжды		само сабой
	размеркава-		само сабой
	льнае пры-		разумеецца
	стасаванне		сам па себе
	разумовая		свінагадоўчая
	праца		ферма
	Расійская		сельскагаспа-
	Федэрацыя (РФ)		дарчае машы-
	раёнзначна		набудаванне
	таму, што		
	рознічная		
	цана		

	сельска гаспадарчая навука		сыравінныя раёны
	сельскаг аспадарчая прадукцыя		сыравінныя рэсурсы
	сельская гаспадарка		сярэдня спецыяльная навучальная установа (ССНУ)
	сёе-тое		сярэдня школа
	складаная канструкцыя		
	службовы дацумент		T
	спецыяльная адукцыя		таварная вытворчасць
	справа заключаецца ў тым, што		таварная прадукцыя
	справа ў тым, што		тавары широкага спажывання
	статьстычныя дадзенія		так ці інакш
	структурная перабудова		так что
	сусветна вядомы		там, где
	сусветна-гістарычнае значэнне		там сама
			таму, што
			тое самае

	тое ці іншае		тэхнічны ўзровень
	транспартны сродак		у
	трэба адзначыць		у адпаведнасці з
	трэба ведаць		у адпаведнасці з тым
	трэба сказаць, што		у адпаведнасці з тым, што
	тым больш		у адрозненне
	тым не менш		у апошні час
	тысячи тон		у апошня гады
	тэлевізійны цэнтр		уборачная кампанія
	тэрмічная апрацоўка		уборка ўраджаю
	тэхналагічны працэс		у выніку
	тэхніка бяспекі		у выніку таго, што
	тэхніка- эканамічны		у выніку чаго
	тэхнічны дырэктар		у гэтай вобласці
	тэхнічны погляд		у гэтым годзе

	у дадзены момант		унутранае становішча
	у дадзены перыяд		унутраны рынак
	у дастатковай колькасці		унутраныя рэсурсы
	у дастатковай ступені		у параўнанні з
	у два разы		у першую чаргу
	у два з паловай разы		у рэшце
	у залежнасці ад		у рэшце рэшт
	узброеная сілы		усеагульнае навучанне
	уздоўж і поперак		усеагульная сярэдняя адукацыя
	Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь		усё больш
	у канцы канцоў		усё больш і больш
	уласна кажучы		усё ж
	у літаральным значэнні слова		у сувязі
	у многа разоў		у сувязі з гэтым
	у многім		у сувязі з тым

<i>у</i>	у сувязі з тым,	<i>фінансавая</i>
<i>што</i>		<i>сістэма</i>
<i>у</i>	у супрацьлег-	<i>флора і фаўна</i>
<i>ласць</i>		
<i>у</i>	у той час, калі	<i>фунт</i>
<i>той час, як</i>		<i>стэрлінгаў</i>
<i>у</i>	у шмат разоў	X
<i>што б тое</i>		
<i>ні стала</i>		<i>характэрная</i>
<i>у</i>	у шэрагу	<i>рыса</i>
<i>абласцей</i>		
<i>уяўляе сабой</i>		<i>харчовая</i>
		<i>прамысловасць</i>
Ф		<i>хаця б</i>
<i>фабрычна-за-</i>		
<i>водскі камітэт</i>		<i>кімічнае</i>
<i>факты гавораць</i>		<i>машынабу-</i>
<i>пра тое, што</i>		<i>даванне</i>
<i>фактычная</i>		
<i>вартасць</i>		
<i>фактычны</i>		<i>хімічная</i>
<i>кошт</i>		<i>прамысловасць</i>
<i>фізічнае</i>		
<i>выхаванне</i>		
<i>хуткі пад'ём</i>		<i>хто б</i>
<i>хуткі тэмп</i>		
<i>хуткія тэмпы</i>		
<i>развіцця</i>		

x

Ц

	цалкам і поўнасцю
	цукровы бурак
	цэлы шэраг
	цэлы шэраг дадзеных

што
датычныца

	цэнтнераў з гектара
	центр цяжару
	цяжкая прамысло- васць

штодзённы
ўздел

што тычыца

Э

	эканамічнае развіццё
	эканамічнае становішча
	эканамічная задача
	эканамічная наука

Ш

	шматлікае войска
	школьная арганізацыя
	школьная программа

эканамічны
крызіс

эканамічны
пад'ём

энергетычныя
затраты

	широкое применение
	што б

Ю

	юнае пакаленне
--	-------------------

2

юнакі і
дзяўчата

~~—~~ як бы там ни
~~—~~ было

Я

~~—~~

ядзерная
зброя

~~—~~
~~—~~

як вядома

~~—~~
~~—~~

яка сць
прадукцыі

~~—~~
~~—~~

як ужо
адзначалася